

αρχιτέκτονες

Περιοδική έκδοση του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ / Περίοδος Γ / Τεύχος 14-15 / Ιούλιος-Αύγουστος-Σεπτέμβριος 2014

Διατίθεται δωρεάν

Σελίδα 2

Σημείωμα της σύνταξης

Σελίδα 13

«Μεταρρύθμιση» ή δύο ταχύτητες στον χωρικό σχεδιασμό;

Σελίδα 3

Το παράδειγμα και το υπόδειγμα
Αναχαιτίζοντας τη νεωτερικότητα

Σελίδα 15

Η αρχιτεκτονική, το πολιτικό και ο Lebbeus Woods

Σελίδα 6

Πειραιώς 68
Ένα πολυχρηστικό συγκρότημα στο Μεταξουργείο

Σελίδα 18

Για τη Δημοτική Αγορά της Χαλκίδας και το χώρο των κοινών

Σελίδα 8

ΦΙΞ – Τάκης Ζενέτος
Μεταλλάξεις – Αντιπαραθέσεις

Σελίδα 20

Χρονικό του 25ου Παγκόσμιου Συνεδρίου Αρχιτεκτονικής της UIA

Σελίδα 11

Ο τάφος της Αμφίπολης και η εθνική μας αφήγηση

Σελίδα 24

Ατζέντα

Σημείωμα της σύνταξης

ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ

Η μικροϊδιοκτησία, πρωταγωνίστρια στην κινητικότητα της ελληνικής οικονομίας, στήθηκε στο εκτελεστικό απόσπασμα. Το μικρό κεφάλαιο και η αυθαίρετη δόμηση αλλοίωσαν τη φυσιολογία των μικρών ελληνικών οικισμών, όπως η αντιπαροχή εκείνη της ελληνικής πόλης. Οι μεταλλαγές πραγματοποιήθηκαν μέσα στην αλληλουχία στιγμιότυπων χρόνου, επιβίωσης και κλίμακας.

Σήμερα η φρενίτιδα των «τουριστικών προορισμών», της «ανάπτυξης», αποθέτει ένα αχαρτογράφητο τουριστικό φορτίο, το οποίο για να εξυπηρετηθεί απαιτεί αντίστοιχου μεγέθους χωρικές εγκαταστάσεις, πολιτικές εξυπηρέτησης μεγαλοσυμφερόντων και χωροχρονικές παραβιάσεις. Αιγιαλός, Ελληνικό, Παράκτιο Μέτωπο, Χωροταξικό, Ρυθμιστικά Σχέδια Αθηνών και Θεσσαλονίκης, Αμφίπολη, Πανεπιστημίου ανακηρύσσονται από πλευράς κυρίαρχων μορφών εξουσίας ως τα σύγχρονα διακυβεύματα. Σύρονται στις οθόνες εκπομπής μηνυμάτων με στόχο να αιχμαλωτίσουν το βλέμμα, να πλανέψουν τη διάνοια, να εκτρέψουν τη στόχευση. Εκτίθενται στη φρενίτιδα μιας επικοινωνιακής έκστασης. Νομιμοποιούν ένα πολυκέφαλο σώμα που διαρκώς διακλαδίζεται, και περιπλέκει όλο και πιο δεσμευτικά τους όρους κατανόησης της «κατοίκησης» για ειδικούς και κατοίκους.

Σε απάντηση, συνέδρια, εκδόσεις, κείμενα, άτυπες συναντήσεις, συζητήσεις δίνουν τη δυνατότητα καταγραφής της νέας γεωγραφίας ενός κόσμου που χτίζεται με «άλλους» τρόπους. Εκεί όπου η διεκδίκηση συναντιέται με την πρωτοβουλία και τη δημιουργικότητα.

Η μέριμνα του αρχιτέκτονα επικεντρώνεται στη διερεύνηση της σημερινής «νεωτερικότητας», που θα παρασύρει ενεστωτικά την πόλη στην πρόοδο. Στην αντίληψη της αρχιτεκτονικής ως πολιτικής ενεργών υποκειμένων που συμμετέχουν σε από κοινού δράσεις, για το δικαίωμα στην κατοίκηση από όλες και όλους.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΥΧΩΝ ΑΝΩΤΑΤΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑΣ ΕΝΩΣΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ
Βρυσακίου 15 και Κλάδου, 105 55 Αθήνα, τηλ.: 210 3215146, fax: 210 3215147
e-mail: sadas-pea@tee.gr • www.sadas-pea.gr

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ

Πρόεδρος: **Μυρτώ Δεσποτιδίη**, Αντιπρόεδρος: **Άγγελος Βακαλόπουλος**,
Γεν. Γραμματέας: **Μιχάλης Τζάρας**, Ειδ. Γραμματέας: **Όλγα Πάππα**, Ταμίας: **Μαρία Φραντζή**,
Μέλη: **Αφροδίτη Αυγερινού**, **Κώστας Βουρεκάς**, **Αλέξανδρος Βράκας**, **Τόνια Κατερίνη**,
Βιβιάνα Μεταλληνού, **Έβελυν Παπαδοπούλου**, **Πόπη Παπαντωνίου**, **Γιώργος Πλατσάκης**,
Πέτρος Συναδινός, **Αλέξανδρος Χαλικιάς**

Υπεύθυνη σύμφωνα με το νόμο: **Μυρτώ Δεσποτιδίη**

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Ακριβή Αναγνωστάκη, **Κάρολος Γαλανός**, **Κωνσταντίνα Θεοδώρου**, **Διονύσης Καννάς**, **Ανθή Κοσμά**,
Αλέξανδρος Κλειδωνάς, **Παναγιώτης Κουμουνοδούρος**, **Ειρήνη Κουφέλη**, **Μυρτώ Κωσταροπούλου**,
Άγγελος Λούπης, **Κλεοπάτρα Μαχά**, **Άννα Μελανίτου**, **Γιάννης Μπτρόπουλος**, **Βασιλική Παναγιωτοπούλου**,
Δημήτρης Πούλιος, **Όλγα Σημαιοφορίδου**, **Έρση Φιλιππούλου**, **Ελένη Χρηστέα**

Διόρθωση κειμένων: **Ζωή Τσώκου**
Εκτύπωση: **GRAPHICA**

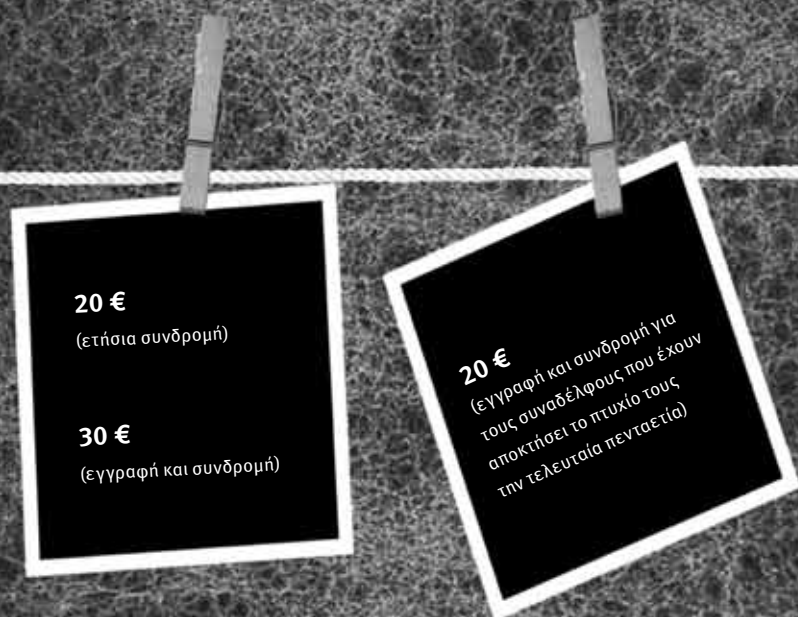
ΕΞΩΦΥΛΛΟ πηγή: www.driverlayer.com

“αρχιτέκτονες”

Περιοδική έκδοση του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων Διπλωματούχων
Ανωτάτων Σχολών – Πανελλήνια Ένωση Αρχιτεκτόνων

Στηρίξτε το έντυπο “αρχιτέκτονες”

- Εγγραφείτε στον Σύλλογο
- Εξοφλήστε τις συνδρομές σας στον ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ
- Προχωρήστε σε δωρεά στον ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ

Εάν επιθυμείτε να παραλαμβάνετε το έντυπο στο χώρο σας:

- Για τα μέλη του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ 12 € για 10 τεύχη
- Για τα μη μέλη 20 € για 10 τεύχη

ΕΓΓΡΑΦΕΙΤΕ στη λίστα αποστολής άμεσα:

- Είτε με καταβολή του αντίστοιχου ποσού του/της ενδιαφερομένου/ης απευθείας στα γραφεία του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ, Βρυσακίου 15, Μοναστηράκι 105 55, Αθήνα, τηλ. 210 3215146
- Είτε με κατάθεση στον τραπεζικό λογαριασμό της ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ 146/480197-02 με δικαιούχο ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ, και αποστολή συνημμένα του σκαναρισμένου τραπεζικού παραστατικού στο e-mail sadas-pea@tee.gr ή με fax στο 210 3215147

Το παράδειγμα και το υπόδειγμα Αναχαιτίζοντας τη νεωτερικότητα

γράφει ο **Άγγελος Χ. Παπαγεωργίου**

Αν το «παράδειγμα» (paradigm),¹ σαν αναπόσπαστο κομμάτι της επιστημολογικής jargon της δεκαετίας του '70, ταλαιπώρησε τους μεταπτυχιακούς της αρχιτεκτονικής στη Μεγάλη Βρετανία, το υπόδειγμα, σαν έκφραση του θεσμοθετημένου καθεστώτος προστασίας οικισμών και συνόλων, συνεχίζει να δυναστεύει μέχρι σήμερα τη συνθετική μας πρακτική.

Έχοντας υπόψη την πολυπλοκότητα των αστικών μετασχηματισμών σε σχέση με τις μεταβολές που συντελούνται στους μικρούς οικισμούς, θα πάρουμε ως παράδειγμα την απάντηση που έδωσαν τρεις Παννιώτες αρχιτέκτονες στο πρόβλημα της μορφολογικής ένταξης νέων κτηρίων στο ευρύτερο «ιστορικό» κέντρο της πόλης. Η ιδιαιτερότητα του παραδείγματος έγκειται στο γεγονός ότι και οι τρεις, εκτός από τη συνθετική τους δραστηριότητα, διαδραμάτισαν θεσμικό ρόλο στη διαμόρφωση της νεοελληνικής αρχιτεκτονικής πρακτικής και σκέψης. Το 1920 ο Περικλής Μελίρρυτος² υπογράφει το διάγραμμα ρυμοτομίας της πόλεως των Ιωαννίνων³ ως «μηχανικός του δήμου», ενώ στον σύγχρονο⁴ επαγγελματικό οδηγό καταχωρείται ως «αρχιτέκτων». Πρώτο έργο του νεαρού αρχιτέκτονα θεωρείται η Παπαζόγλειος Υφαντική Σχολή. Το κτήριο διακρίνεται από τα βασικά χαρακτηριστικά της νεοκλασικής τυπολογίας και μορφολογίας. Στα τέλη του 19ου αιώνα ο νεοκλασικισμός είναι το επίσημο αρχιτεκτονικό ιδίωμα του Βασιλείου της Ελλάδος, σε αντίθεση με τον

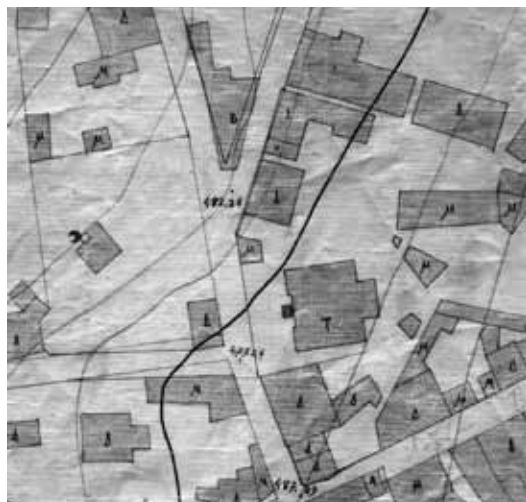
εκλεκτικισμό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, επαρχία της οποίας είναι ακόμη η Ήπειρος.

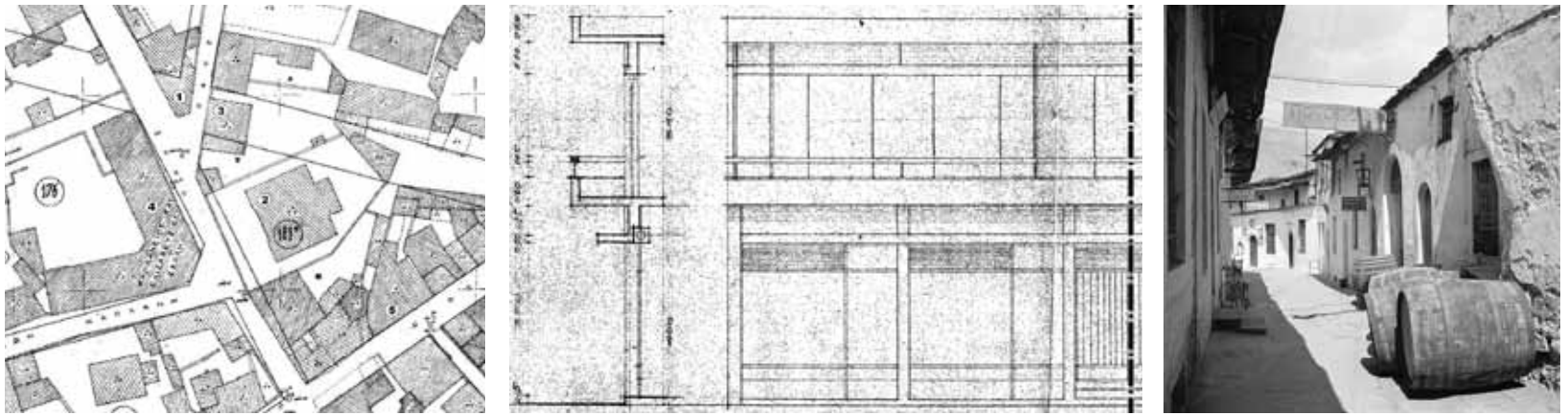
Τελευταίο σημαντικό έργο του Μελίρρυτου είναι η Καπλάνειος Σχολή, που αποπερατώνεται το 1926, ακριβώς απέναντι από την Παπαζόγλειο. Τυπολογικά πρόκειται για γωνιακό κτήριο με εσωτερική αυλή που εφάπτεται στη ρυμοτομική γραμμή. Η απόμνηση της γωνίας, όπως εφαρμόστηκε στη Βαρκελώνη από τον Cerdà, αποτελεί βασικό χειρισμό της ευρωπαϊκής ρυμοτομίας της εποχής. Η Καπλάνειος χαρακτηρίζεται από τα νεοβυζαντινά μορφολογικά της στοιχεία, σε μια τάση ανάδειξης ενός παρελθόντος με έντονη παρουσία στην περιοχή. Ανεξάρτητα από την επιχειρησιακή αξία της ορολογίας, το πρώτο συνθετικό (νεο-) χαρακτηρίζει εύστοχα τις νεωτερικές⁵ επεμβάσεις στη βαλκανική πόλη.

Στην οξεία γωνία ανάμεσα στα δύο κτήρια στέκεται από το 1840 το αρχοντικό Πυρσινέλλα, χαρακτηριστικό δείγμα κτηρίου της παλιάς οθωμανικής πόλης: εσωστρεφές, περιτοιχισμένο από ψηλό μαντρότοιχο με σαχισιά εκτός ρυμοτομικής γραμμής στον όροφο, χωρίς συμμετρίες και μορφολογικούς συμβολισμούς.

Για τον Μελίρρυτο, το κτήριο είναι σχεδόν αδιάφορο. Η μέριμνα του αρχιτέκτονα επικεντρώνεται στην εγκατάσταση της νεωτερικότητας που θα παρασύρει την πόλη στην πρόοδο. Ο ίδιος γοπεύεται από την ανανεωτική διάθεση και αυτοϋπονομεύει, με την Καπλάνειο, τη νεοκλασική του

Καπλάνειος 1926 / Σχέδιο Πόλεως 1920 / Αρχοντικό Πυρσινέλλα 1840 / Παπαζόγλειος 1898

Σχέδιο Πόλεως 1953 / Οικοδομή Σακελλαρίδη 1962 (όψη, τομή) / Στοά Λιάμπεη 1956, φωτ. Manuel Baud-Bovy

διαδρομή και την εδραίωση μιας προσωπικής συνθετικής μεθοδολογίας. Για τον Βασίλη Χαρίση, επίσης, δεν είναι η συνθετική μεθοδολογία, αλλά ο περιγραφικός λόγος που χαρακτηρίζει το έργο του. Κληρονομιά ίσως από τον Πικιώνη,⁶ που υπήρξε καθηγητής του στο ΕΜΠ. Ο Χαρίσης σχεδιάζει το 1962 την οικοδομή Σακελλαρίδη στην οδό Κάνιγγος, πίσω από την Παπαζόγλειο. Μοντέρνο διώροφο, με καταστήματα στο ισόγειο, κατοικίες στον όροφο, με ισορροπημένη διαμόρφωση των ανοιγμάτων σε μια νηφάλια οριζοντιότητα-χωρίς στέγη. Ακριβώς απέναντι, η μορφολογία της στοάς Λιάμπεη φαίνεται να τον αφήνει αδιάφορο παρά το γεγονός ότι εξελίσσεται σε έναν από τους κύριους εκπροσώπους της νεοπαραδοσιακής (νεο-λαϊκής)⁷ αρχιτεκτονικής.

Δέκα χρόνια μετά, από τη θέση του γενικού διευθυντή του Υπουργείου Δημοσίων Έργων (ΥΔΕ) εισηγείται τη συγκρότηση των Επιτροπών Ενάσκησης Αρχιτεκτονικού Ελέγχου (ΕΕΑΕ),⁸ με στόχο την ένταξη των κτηρίων στο περιβάλλον και στον πολεοδομικό ιστό. Έχει ήδη αρχίσει να αναπτύσσεται διεθνώς η προβληματική⁹ για τα αποτελέσματα της εφαρμογής του μοντερνισμού. Στη συνέχεια και κάτω από το μεταπολιτευτικό πρίσμα επαναπροσδιορισμού και προστασίας της ελληνικής ταυτότητας, μετεξελίχθηκαν στις Επιτροπές Πολεοδομικού και Αρχιτεκτονικού Ελέγχου (ΕΠΑΕ) και σήμερα στα ΣΑ.

Τα κτήρια του Μελέρυτου και του Χαρίση συνιστούν, την εποχή της ανέγερσής τους, διατάραξη του αστικού ιστού, μορφολογική και

τυπολογική. Η χρονική στιγμή επιβολής κανονισμών και συγκρότησης επιτροπών ελέγχου ήρθε, ευτυχώς, με αρκετή καθυστέρηση.

Τις συνέπειες του καθεστώτος προστασίας τις υφίσταται ο Βύρων Χρηστίδης όταν το 1979 αποφασίζει να κατεδαφίσει το πατρικό του¹⁰ για την ανέγερση τετραώροφης πολυκατοικίας. Ο Χρηστίδης είναι καθηγητής μορφολογίας και ρυθμολογίας στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο. Το δίτομο έργο του για την αρχιτεκτονική του Ζαγορίου¹¹ αποτελεί την πιο σοβαρή προσπάθεια καταγραφής του οικιστικού πλούτου της ορεινής συμπολιτείας.

Η οικία Χρηστίδη, χτισμένη το 1910 στην οδό Αραβαντινού, βρίσκεται δίπλα στην Παπαζόγλειο και ακριβώς απέναντι από την Καπλάνειο και το αρχοντικό Πυρσινέλλα. Ο συναγερμός των υπηρεσιών αποτυπώνεται στη σχετική αλληλογραφία, τόσο για την κατεδάφιση όσο και για την ανέγερση. Ύστερα από αλληπάλληλες συνεδριάσεις της ΕΕΑΕ, που καταλήγουν σε πολλαπλές παρατηρήσεις και διορθώσεις, η μελέτη εγκρίνεται το 1982. Η πολυκατοικία, με την επιμελημένη ογκοπλασία, τα ξύλινα κατακόρυφα στοιχεία που οργανώνουν τον κάρναβο της όψης και την επένδυση του σπηθαιού με κεραμίδια, συμπληρώνει πλέον τον αστικό ιστό.

Οι αρχιτέκτονες ανταποκρίνονται στις συνθετικές ανάγκες του έργου στο πλαίσιο ενός νέου «παραδείγματος», κι αυτό δεν συνιστά αντίφαση. Χαρακτηριστικό και των τριών είναι η αναπαραστατική και σχεδιαστική δεινότητα που αποδεσμεύει τη συνθετική τους προσέγγιση από την

Πολυκατοικία Χρηστίδη / Προοπτικό και τομή 1982 / Οικία Χρηστίδη 1910-1979

αναζήτηση ασφάλειας στον τύπο. Η ιστορία και η παράδοση λειτουργούν ως έμπνευση και όχι ως δέσμευση. Ο Χαρίσης και ο Χρηστίδης στρέφονται με νοσταλγία¹² στη ρίζα του λαϊκού πολιτισμού, στην ύπαιθρο και στους μικρούς οικισμούς, ενώ εμφορούνται από την πεποίθηση της δημιουργικής έκφρασης στο αστικό πεδίο. Είναι άλλωστε η αποφασιστικότητα του δημιουργού και όχι η αναλυτική του δεινότητα που καθιστούν ένα κτήριο έργο τέχνης.

Οι υποδειγματικές κατασκευές του παρελθόντος έχασαν την ισχύ του «παραδείγματος», καθώς έχουν ανατραπεί απ' το νέο. Ο Χρηστίδης πραγματεύεται θεωρητικά την εξέλιξη του παραδοσιακού κτηριακού δυναμικού. Ο Χαρίσης θεσμοθετεί τον αρχιτεκτονικό έλεγχο¹³ για να διασφαλίσει τη συνέχεια αυτής της εξέλιξης.

Στους μικρούς οικισμούς ο έλεγχος διολισθαίνει στην εμμονή της παγίωσης του παραδοσιακού υποδείγματος με την εφαρμογή μορφολογικών κανόνων που ανταποκρίνονται στην αναπαράσταση¹⁴ του παραδοσιακού σ' ένα δίπολο πόλης-υπαίθρου ή κέντρου-περιφέρειας. Οι μικροί οικισμοί δεν μένουν για πάντα μικροί και συχνά αποτελούν «προορισμούς» με σημαντικό τουριστικό φορτίο και αντίστοιχου μεγέθους εγκαταστάσεις. Στη διευρυμένη περίμετρο ελλοχεύει το νέο «παραδείγμα» και η νεωτερικότητα.

Στο αστικό περιβάλλον, ακόμη και χωρίς μορφολογικούς κανόνες, κάθε νέα μελέτη ενέχει, ως δημιουργική διαδικασία, τον κίνδυνο της νεωτερικότητας και ο αρχιτέκτονας βρίσκεται αντιμέτωπος με μια ad hoc απαγόρευση.

Στο πλαίσιο της δομικής νοσταλγίας,¹⁵ ανάλογα με την ένταση των δημιουργικών αδιεξόδων, το ζήτημα παίρνει ηθικές διαστάσεις, και σε

τύπου «ενταγμένου» κτηρίου, που «συνάδει» με το δομημένο περιβάλλον των άλλων «ενταγμένων» κτηρίων και γι' αυτό ακριβώς συνιστά τύπο. Σε κάθε συνεδρίαση ερχόμαστε αντιμέτωποι με την αναγκαιότητα αποδόμησης των μορφολογικών κανόνων και την επαναφορά των γενικών αρχών στο προσκήνιο της αρχιτεκτονικής πρακτικής.

Σημειώσεις

1. Thomas Kuhn, *The Structure of Scientific Revolutions*, 1962.
2. Ο Περικλής Ν. Μελίρρυτος (1870-1937) ολοκλήρωσε τις σπουδές του στη Γαλλία, όπου έχει συντελεστεί ο ιστορικός διαχωρισμός της εκπαίδευσης του (πολιτικού) μηχανικού και του αρχιτέκτονα (École Nationale des Ponts et Chaussées – École des Beaux-Arts).
3. *Διάγραμμα ρυμοτομίας της πόλεως Ιωαννίνων*, κλίμαξ 1:1000, 16 Ιουνίου 1920, «αντίγραφον του επί Τουρκοκρατίας σχεδίου».
4. «Επαγγελματία Ιωαννίνων», στο *Ελληνικός Οδηγός 1920-29*, Γ.Ν. Μιχαήλ, Ανατύπωση: Δημοκρατικός Τύπος, Αθήνα, Φεβ. 2013.
5. Άγγελος Παπαγεωργίου, «Εγκάρσιες διαδρομές / Ρυμοτομία και τοπότητα στην αγορά των Ιωαννίνων», περίληψη από τη διάλεξη στο workshop noID, Ιωάννινα 30.9.2011. <http://www.box.com/s/1d76aaa2d7a82cacd43c>
6. Ζήσης Κοτιώνης, *Η τρέλα του τόπου*, Εκκρεμές, 2004, σελ. 66.
7. Δημήτρης Φιλιππίδης, *Νεοελληνική Αρχιτεκτονική*, Μέλισσα, 1984, σελ. 378, 380.
8. ΓΟΚ 1973 (ΝΔ 8/1973 άρθ. 80)
9. Στέφανος Αργυρίου, *Αρχιτεκτονική και Νομιμοποίηση*, <http://www.greekarchitects.gr/images/news/diplomatikes.argiriou.pdf>

Αποκατάσταση της μορφολογικής νομιμότητας μετά το σεισμό του '96 / Μαθητική Εστία Κόνιτσας, Δ+Τ Μπίρης 1976

μια πιο απλοϊκή προσέγγιση έχουμε την ταύτιση του παλιού με το «καλό» και του νέου με το «κακό».

Τα Συμβούλια Αρχιτεκτονικής παραμένουν ως μια ιδιότυπη λογοκρισία, η μοναδική που διατηρήθηκε μετά το '74.

Η εφαρμογή των κανόνων, παράλληλα με την εφαρμογή του ΓΟΚ, σε βάθος τεσσάρων δεκαετιών έχει οδηγήσει στη διαμόρφωση ενός υβριδικού

10. *Ζωσιμάδες*, τ. 42, Οκτ.-Νοε.-Δεκ. 2012, σελ. 27. http://www.zosimaia.gr/data/magazine/zosimades_42.pdf
11. Βύρων Χρηστίδης, *Η αρχιτεκτονική του Κεντρικού Ζαγορίου*, Ριζάριο Ίδρυμα, 2004.
12. Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος, *Λαογραφικά Μελετήματα II*, Πορεία, 1993, σελ. 69.
13. Ο Χαρίσης διαπιστώνει πολύ σύντομα τις δυσλειτουργίες των ΕΕΑΕ, οι οποίες αυτονομούνται σ' ένα τοπικό πλαίσιο πελατειακών σχέσεων και γραφειοκρατίας. Αργότερα «λογοκρίνεται» η μελέτη του για τη Ριζάριο Πολιτεία στα Γιάννενα, η οποία εγκρίνεται τελικά από τη δευτεροβάθμια ΕΠΑΕ.
14. *Πολιτιστική Αναπαράσταση*, επιμ. Δημήτρης Παπαγεωργίου, Νίκος Μπουμπάρης και Ελένη Μυριβήλη, Κριτική, 2006. http://www.academia.edu/499178/_From_Representation_to_Performance_
15. Michael Herzfeld, *Cultural Intimacy: Social Poetics in the Nation-State*, Psychology Press, 1997.

Πειραιώς 68

Ένα πολυχρηστικό συγκρότημα στο Μεταξουργείο

Το συγκρότημα απασχολεί σχεδόν ολόκληρο το οικοδομικό τετράγωνο στην Πειραιώς 68 και χτίστηκε το 1963, μετά την κατεδάφιση του ιστορικού συγκροτήματος του Ορφανοτροφείου Χατζηκώνστα. Μοναδικό κομμάτι του παλιού ορφανοτροφείου (σχεδιασμένου από τον Ernst Ziller) που παραμένει έως σήμερα στο τετράγωνο είναι το εκκλησάκι του Αγίου Γεωργίου. Το παρόν συγκρότημα χτίστηκε με τη μέθοδο της αντιπαροχής από τον γνωστό μεγαλοεργολάβο της εποχής Όθωνα Λέφα-Τετενέ. Ο αρχικός σχεδιασμός ήταν αρκετά φιλόδοξος και συμπεριλάμβανε μεταξύ άλλων ένα εμπορικό κέντρο «αμερικάνικου τύπου». Οικονομικές δυσχέρειες καθυστέρησαν την ολοκλήρωση της κατασκευής του, οδήγησαν στη ματαίωση των αρχικών σχεδίων και τελικά στη διαμόρφωση συμβατικών διαμερισμάτων, καταστημάτων, γραφείων και ενός ξενοδοχείου χαμηλών προδιαγραφών.

Το συγκρότημα μοιάζει εκ πρώτης όψεως με τυπική πολυκατοικία της χρυσής εποχής της αντιπαροχής, λόγω των συμβατικών μοτίβων στις όψεις κατοικιών και γραφείων. Ωστόσο το γεγονός ότι σχεδιάστηκε σαν ενιαίο οικοδομικό τετράγωνο του προσδίδει μια πιο μητροπολιτική διάσταση από τη μέση πολυκατοικία, πράγμα σπάνιο για τα δεδομένα της Αθήνας. Ένα ενιαίο πρίσμα περιλαμβάνει τα 4 κτήρια που συναποτελούν το συγκρότημα. Αυτά επικοινωνούν μέσω 2 ευρύχωρων αιθρίων, πολύ διαφορετικών από τους τυπικούς ακάλυπτους. Στο ισόγειο και στα υπόγεια οι κινήσεις ενοποιούνται πλήρως, μέσα από στοές και περάσματα, ανοίγοντας το εσωτερικό του στη δημόσια κίνηση.

Στους 6 ορόφους, στο ισόγειο και στα 2 υπόγεια των 4 κτηρίων συναντιέται πλήθος δραστηριοτήτων και χρήσεων. Η Ένωση Πολυτέκνων Αθηνών, ο Κοινωνικός Σύλλογος Φιλίας Ελλάδας-Κίνας, η Διεύθυνση Κρατικών Λαχείων, αρκετά μικρομεσαία καταστήματα και πλήθος κατοικιών βρίσκονται στο εσωτερικό τους. Ένα από τα κτήρια του συγκροτήματος, γνωστό ως «China Town», χρησιμοποιείται από κινεζικό πληθυσμό. Εκεί φιλοξενούνται καταστήματα ρούχων, αποθήκες, γραφεία, υπηρεσίες, ένα εστιατόριο και ένα απογευματινό σχολείο. Το συγκρότημα, λόγω θέσης και χαμηλών ενοικίων, φιλοξενεί πλήθος μεταναστευτικών μειονοτήτων (κυρίως από Αφρική και Ασία), ηλικιωμένους, και γενικά άτομα χαμηλού

εισοδήματος. Διαφορετικοί λοιπόν χρήστες και διαφορετικές χρήσεις διαμορφώνουν ένα πολύπλοκο οικοσύστημα.

Παρά την πενιχρή συντήρηση, η πλειονότητα των χώρων κατοικείται και χρησιμοποιείται. Πίσω από την εικόνα εγκατάλειψης, που μπορεί να δίνει το κτήριο εξωτερικά, κρύβεται ζωή και κινητικότητα. Αυτή η σημαντική υποδομή, σε συνδυασμό με το έντονο κοινωνικό δυναμικό που την κατοικεί, συνιστά μια μικρογραφία του κέντρου της πόλης.

Η θέση του εντός των ορίων του Μεταξουργείου και ταυτόχρονα επί της Πειραιώς το έχει αναδείξει σε κόμβο για διάφορα δίκτυα εμπορίου και υπηρεσιών, τόσο τοπικά όσο και υπερτοπικά. Μαζί με τρία γειτονικά μεγάλα κτήρια, το συγκρότημα είναι θέση κλειδί για την περιοχή και, μέσα στο πλαίσιο των εξευγενιστικών πρωτοβουλιών που πολιορκούν το Μεταξουργείο, η εκμετάλλευσή του συζητείται με ποικίλους τρόπους από διάφορους επενδυτές και επιχειρηματίες.

Ενάντια στη ρητορεία περί του «εγκαταλελειμμένου» κέντρου και την ανάγκη για «επανακατοίκισή» του από πιο εύπορες τάξεις, το συγκρότημα αυτό αποτελεί (και οφείλει να παραμείνει) ένα ζωντανό κύτταρο πολυμορφίας και αναπάντεχων διασταυρώσεων στο Μεταξουργείο και στην Αθήνα.

[Έρευνα: Νίκος Μαγουλιώτης, Τάκης Περγίδης]

1| Η όψη του συγκροτήματος επί της Πειραιώς. 2| Το παλιό συγκρότημα του ορφανοτροφείου. 3| Αεροφωτογραφία του οικοδομικού τετραγώνου και της γύρω περιοχής. 4| Το συγκρότημα από τη διασταύρωση Πειραιώς και Θερμοπυλών. 5| Το μεγαλύτερο από τα 2 αίθρια στο κέντρο του συγκροτήματος. 6| Αξονικό πέρασμα που συνδέει το μεγάλο αίθριο με το παρκάκι της εκκλησίας. 7| Πρωινή κίνηση στη στοά επί της Πειραιώς. 8| Μοίρασμα τροφίμων της Ένωσης Πολυτέκνων στο μεγάλο αίθριο. 9| Όψη της China Town επί της Αγησιλάου. 10| Διάδρομος σε κτήριο κατοικιών. 11| Διάδρομος με γραφεία στην China Town. 12| Ζώνη φορτοεκφόρτωσης στο πρώτο υπόγειο. 13| Ταράτσα του πρώην ξενοδοχείου με θέα την Ακρόπολη. (φωτ. 1,4,5 και 9: Χ. Λουιζίδης).

ΦΙΞ – Τάκης Ζενέτος

Μεταλλάξεις – Αντιπαραθέσεις

γράφει η **Κλεοπάτρα Μαχά**

Το εργοστάσιο Φιξ, από τα πιο πολυσυζητημένα έργα του Τάκη Ζενέτου, μετά την αποκατάσταση του εναπομείναντος τμήματος του, πρόκειται να στεγάσει σύντομα το Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης.

Ο όρος «πολυσυζητημένο» αφορά το έργο αυτό καθαυτό αλλά και τις κινητοποιήσεις και τις προσπάθειες φορέων που έγιναν προκειμένου να μην κερματισθεί.

Η σημερινή μορφή συγκροτεί το αποτέλεσμα πολλαπλών παρεμβάσεων που ακολούθησαν τις μεταλλάξεις αφενός της οικονομικής πορείας της χώρας, αφετέρου εκείνες της ευρύτερης περιοχής, με τελευταία και πιο εμφανή αυτήν του κερματισμού της αρχικής μορφής, έτσι όπως ολοκληρώνεται σήμερα.

Στον Τ. Ζενέτο οφείλεται ο γενικός χαρακτήρας του εργοστασίου, αποτέλεσμα της προσπάθειας –γύρω στα 1957– να αναμορφώσει τις όψεις των παλαιών εγκαταστάσεων και να ενσωματώσει την απαίτηση για νέους χώρους. Οι παλιότερες εγκαταστάσεις με τις οποίες κλήθηκε ο αρχιτέκτονας να ασχοληθεί περιλάμβαναν διάφορες φάσεις κατασκευής: νεοκλασικά αλλά και μεταγενέστερα κτίσματα που επεκτείνονταν ανάλογα όχι μόνο με τις ανάγκες της εταιρείας, αλλά και με την κρατούσα πολιτική κατάσταση (χορήγηση δανείων, όροι δόμησης κ.λπ.).

Την εποχή που ο Ζενέτος παράγει το έργο του στην Ελλάδα (1956-1971), στην Ευρώπη συνεχίζει να επικρατεί το μοντέρνο κίνημα, με ιδιαίτερη έμφαση για τον ίδιο στον κορμπουζιανό μπρουταλισμό. Ταυτόχρονα διαδίδεται η μιεζική «κοινή γλώσσα», ενώ στην Αμερική εξελίσσονται οι διαμάχες που έχουν ξεσπάσει ανάμεσα στους μαθητές του Mies: απαιτησή

Το επί της Λεωφόρου Συγγρού εργοστάσιο Ζυθοποιίας Καρόλου Φιξ το 1955

τους, η επανασύνδεση της αρχιτεκτονικής με συμβολικές και εκφραστικές δυνατότητες που είχαν αποσιωπηθεί στον φονξιοναλισμό. Αμφισβητείται λοιπόν το μοντέρνο, εμφανίζεται ο φορμαλισμός.

Την ίδια περίοδο, η προκατασκευή καταλαμβάνει μια σημαντική θέση ανάμεσα στις σύγχρονες τάσεις. Η κατάκτηση της τεχνικής των ελαφρών τοιχοπετασμάτων και των χωροδικτυωμάτων δίνει νέα ώθηση στις ελαφρές και ανηρημένες κατασκευές και σφραγίζει την εποχή. Στην παραπάνω κατηγορία κατατάσσουμε και τον ριζοσπαστισμό του Τ. Ζενέτου, που με αρχιτεκτονικές και πολεοδομικές προτάσεις προτείνει μέσα από το έργο του έναν «νέο, γενναίο κόσμο», όπου θα θριαμβεύσει ο τεχνολογικός ορθολογισμός.

Μετά το 1956, όταν και επιστρέφει από το Παρίσι, η οικογένεια ΦΙΞ του αναθέτει (μαζί και στον Σωκράτη Αγγελίδη, πολιτικό μηχανικό), την ανάπλαση και κατασκευή του έργου χωρίς να σταματήσει η λειτουργία του παλαιού εργοστασίου. Η οικογένεια Φιξ κατέχει ήδη για χρόνια το μονοπώλιο της μπίρας, εκείνη δε τη χρονική στιγμή η κρατούσα πολιτική

Η μορφή που έδωσε ο Τ. Ζενέτος στο εργοστάσιο Φιξ το 1957-1963

κατάσταση προσπαθεί να προωθήσει τη βιομηχανική ανάπτυξη μέσα από ευνοϊκές χρηματοδοτήσεις.

Με το έργο αυτό ο Τ. Ζενέτος τοποθετείται «ιδεολογικά» απέναντι στη βιομηχανική αρχιτεκτονική. Από τα πρώτα έργα που σχεδιάζει, αυτό του Φιξ, εκτείνεται σ' ένα οικοπέδο γραμμικής μορφής που περιβάλλεται από δύο άξονες μεγάλης κυκλοφορίας, την Καλλιρρόης και τη Συγγρού. Η επιφάνεια του οικοπέδου, 6.464 τ.μ., βρίσκεται σε προνομιακή θέση –δεδομένου ότι η Συγγρού οδηγεί στον Πειραιά, στην παραλιακή και κατ' επέκταση στο τότε αεροδρόμιο του Ελληνικού–, σε μια από τις πύλες εισόδου της πόλης. Δίπλα ρέει ο Ιλισός.

Το κτήριο, ενώ έχει υποστεί διαδοχικές επεμβάσεις, αρχίζοντας από το παλιό νεοκλασικό εργοστάσιο του 1864, έχει καταξιωθεί στη συνείδηση όλων ως αποκλειστικά δικό του έργο. Οι όροι δόμησης εγκρίθηκαν κατά παρέκκλιση με το υπ' αριθ. 220 φύλλο του Β' Τεύχους ΦΕΚ 19-9-39. Υπήρχαν στο οικοπέδο κτίσματα που είχαν κατασκευασθεί σταδιακά και ο Ζενέτος καλείται να τα ενσωματώσει στο νέο τμήμα. Να συντάξει δηλαδή ένα καινούριο, λειτουργικότερο κτηριολογικό πρόγραμμα, χωρίς ωστόσο κατά τη διάρκεια της εφαρμογής του να διακοπεί η παραγωγή του εργοστασίου, και ταυτόχρονα να προσδώσει μια ενιαία συγκροτημένη μορφή αναπλάθοντας τις όψεις.

Κτήριο πρωτοποριακό σε σύλληψη για την εποχή του, τόσο εξωτερικά όσο και εσωτερικά, απορρόφησε και αφομοίωσε με λειτουργικά αξιόλογο τρόπο το παλιό. Με τον τεράστιο όγκο του και τα επιμήκη συνεχόμενα υαλοστάσια, φαντάζει να αιωρείται ανάμεσα στα μικρότερης κλίμακας κτήρια που εκείνη την εποχή το περιβάλλουν.

Ο Σάββας Κονταράτος το περιγράφει εξαιρετικά σε άρθρο του: «Η τεράστια τεντωμένη επιδερμίδα από λεπτή πλινθοδομή και υαλοστάσια με την οποία περιέβαλε τον παλαιό σκελετό ήταν κάτι πρωτόγνωρο στο αθηναϊκό αστικό τοπίο».

Όλες οι όψεις του κτηρίου προβλέπεται να κατασκευασθούν με κινητά στοιχεία, πράγμα όμως που δεν εφαρμόζεται και οι όψεις του τελικά κατασκευάζονται συμβατικά, με τούβλα κ.λπ.

Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει και το εσωτερικό του εργοστασίου, όπου τα πολλά και διαφορετικά επίπεδα τα οποία προκύπτουν από τη συνένωση των διαφόρων φάσεων κατασκευής τονίζουν την ιδιαίτερη ικανότητα επέμβασης του αρχιτέκτονα. Οι διαφορετικές στάθμες που εμφανίζονται στο κτήριο είναι απόρροια των ποικίλων αναγκών που προκύπτουν από την ταυτόχρονη λειτουργία του

Το εργοστάσιο παύει να λειτουργεί στη μεταπολίτευση, λόγω χρεών των ιδιοκτητών, και περιέρχεται στην κατοχή της Εθνικής Τράπεζας, οπότε και εγκαταλείπεται στην τύχη του. Αργότερα γίνονται διάφορες προτάσεις για την επανάχρησή του.

Τριών ειδών λογικές διατρέχουν τις προτάσεις, σχετικά και με την αντίληψη του κτηρίου:

- η πρώτη αντιλαμβάνεται το χώρο σαν αξιοποιήσιμα τετραγωνικά μέτρα που μπορούσαν να μετατραπούν σε εμπορικό κέντρο (πρόταση της εταιρείας ΦΙΞ και ΓΕΩΤΕ), βιοτεχνικό κέντρο ή κέντρο συνεδρίων (πρόταση του ΕΟΤ και της Νομαρχίας Αττικής).
- η δεύτερη αντιλαμβάνεται το χώρο σαν κατεδαφίσιμα τετραγωνικά μέτρα (περίπτωση του Δήμου Αθηναίων) και προτείνεται η δημιουργία 6,5 στρεμμάτων πάρκου.
- η τρίτη, η περίπτωση της Αττικό Μετρό, η οποία και τελικά επικρατεί (καινοτομώντας με την πρόταση για κερματισμό του κτηρίου),

αντιλαμβάνεται το κτήριο σαν 198 μέτρα μήκος, από τα οποία τα 108 κατεδαφίζονται για τις ανάγκες του εργοταξίου, με προοπτική τα 50 από αυτά να ανακατασκευασθούν.

Γύρω από τις παραπάνω απόψεις ξέσπασαν κατά καιρούς αντιπαραθέσεις και πόλεμοι συμφερόντων, με δικαστικές διαμάχες και ανακοινώσεις στον εγχώριο και διεθνή τύπο από Έλληνες και ξένους αρχιτέκτονες. Το κτήριο

Το κτήριο μετά την κατεδάφισή του το 2001

Η κατεδάφιση του κτηρίου τον Μάρτιο του 1995

είχε αποκτήσει ήδη έναν διεθνή χαρακτήρα ως βιομηχανικό κτήριο εποχής, παγκοσμίου εμβέλειας.

Τον Δεκέμβριο του '94 αγοράζεται από την Αττικό Μετρό αντί του ποσού των 1,92 δισ. (προηγούμενως ήταν ιδιοκτησία της ΕΤΕ) και ακολουθεί

αίτηση κατεδάφισης τμήματός του προς το ΥΠΕΧΩΔΕ (ΑΚΧ 3827/28-12-94). Στις 27.1.95 εγκαθίσταται στο κτήριο εργολάβος και αρχίζουν οι εργασίες

κατεδάφισης παρ' όλες τις αντιδράσεις και κινητοποιήσεις φορέων. Σημειώνεται ότι η άδεια κατεδάφισης εκδόθηκε, όπως προκύπτει από τις παραπάνω ημερομηνίες, σε χρόνο ρεκόρ, λιγότερο από μήνα (sic), και εν μέσω συνεχών αργιών, ενώ εκκρεμούσε η διαδικασία κήρυξης του κτηρίου ως διατηρητέου στο Συμβούλιο Νεωτέρων Μνημείων του ΥΠΠΟ, ο δε εργολάβος εγκαθίσταται ακριβώς πάνω στο μήνα.

Το εμβληματικό Φιξ κατακερματίζεται με συνοπτικές διαδικασίες. Η μορφή του αλλοιώνεται, αφού προηγούμενως έχει προηγηθεί η απογύμνωσή

συγκρίσεις ανάμεσα στο επιβλητικό κέλυφος που σχεδιάσθηκε από τον Τ. Ζενέτο και στο εναπομείναν κατακερματισμένο, μεταλλαγμένο κτήριο.

Βιβλιογραφία

Απόψεις ξένων ειδικών από σχετική αλληλογραφία.

Άρθρα δημοσιευμένα στον τύπο.

Άρθρο του καθ. Αργ. Ρόκα.

Άρθρα του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ.

Δ. Φιλιππίδης, *Νεοελληνική Αρχιτεκτονική*, εκδόσεις Μέλισσα, 1984.

<http://www.emst.gr/GR/museum/building/Pages/history.aspx>

Τάκης Χ. Ζενέτος 1926-1977, έκδοση Αρχιτεκτονικών Θεμάτων, 1978.

Ορ. Δουμάνης, *Μεταπολεμική αρχιτεκτονική στην Ελλάδα 1945-1983*, έκδοση Αρχιτεκτονικών Θεμάτων, 1984.

Περιοδικό *Αρχιτεκτονικά Θέματα* (5/1971, 3/1969, 4/1970, 7/1973, 8/1974, 1/1967,

Το κτήριο σήμερα, μετά την ανάπλασή του, όπου στεγάζεται το Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης

του από τον βιομηχανικό εξοπλισμό. Η ιδιοκτήτρια εταιρεία προχωρεί και ολοκληρώνει τον παρακείμενο σταθμό του μετρό «Συγγρού-Φιξ», ο οποίος τίθεται σε λειτουργία στις αρχές του 2000.

Από τον Φεβρουάριο του 2000, ύστερα από σχετική διαμόρφωση του ισογείου και τμήματος του υπογείου, οργανώνονται εκθέσεις του νεοσύστατου Εθνικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης (ΕΜΣΤ). Από τον Ιούνιο του 2000 ο χώρος παραχωρείται ως προσωρινή στέγη στο μουσείο και τον Οκτώβριο του 2002 υπογράφεται σύμβαση μίσθωσης του κτηρίου μεταξύ της Αττικό Μετρό ΑΕ και του ΕΜΣΤ, διάρκειας 50 ετών, με την προοπτική το πρώην εργοστάσιο Φιξ να αναπλασθεί και να αποτελέσει τη μόνιμη στέγη του μουσείου. Το Νέο Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, το οποίο μαζί με το Νέο Μουσείο της Ακρόπολης, καθώς και την υπό ανέγερση Νέα Εθνική Βιβλιοθήκη και την Όπερα του Ιδρύματος Νιάρχου, φιλοδοξεί να αναδείξει έναν νέο τρόπο επαναπροσδιορισμού της ευρύτερης περιοχής, τελείως διαφορετικό από εκείνον που έλαβε ως γνώμονα για το σχεδιασμό του ο Ζενέτος.

Στις μέρες μας το όλο εγχείρημα ολοκληρώνεται. Μένει η μεταφορά και εγκατάσταση του μουσείου στο χώρο, καθώς και οι αναπόφευκτες

2/1968, 10/1976, 5/1971, 2/1968, 4/1970, 8/1974, 9/1975, 2/1968, 3/1969, 2/1968, 13/1979, 3/1969, 1/1967, 6/1972, 5/1971).

Περιοδικό *Ζυγός* (11/1961).

Περιοδικό *La Mia Casa*, ελληνική έκδοση, τεύχος 11.

Σ. Κονταράτος, «Μοντερνισμός και παραδοσιοκρατία: Από τη μεταπολεμική ανοικοδόμηση ως τη διεύδυση του μεταμοντερνισμού», στο *Ελλάδα: Αρχιτεκτονική του 20ού αιώνα*, έκδοση Ελληνικού Ινστιτούτου Αρχιτεκτονικής, 2000.

Στοιχεία από φάκελο του ΥΠΕΧΩΔΕ («Πρόταση ανάπλασης κτηριακού συγκροτήματος Φιξ»).

Στοιχεία από φάκελο του ΥΠΠΟ («Στοιχεία για κήρυξη του Φιξ ως διατηρητέου»).

Σχέδια

Αρχιτεκτονικά σχέδια από το αρχείο της Πολεοδομίας.

Κάτοψη ισογείου (δημοσίευση στα *Αρχιτεκτονικά Θέματα*).

Στατική μελέτη (του Σωκράτη Αγγελίδη).

Σχέδια της Αττικό Μετρό.

Τοπογραφικό σχέδιο (ΥΠΕΧΩΔΕ) έγκρισης όρων δόμησης.

Ο τάφος της Αμφίπολης και η εθνική μας αφήγηση

γράφει η Έρση Φιλιππούλου

Με επίσημη ενημέρωση σε πραγματικό χρόνο, η ανασκαφή στην Αμφίπολη θυμίζει κυνήγι του κρυμμένου θησαυρού. Το σασπένς κλιμακώνεται υπό το φως μιντιακών προβολών και η φαντασία των θεατών καλπάζει. Η εμπλοκή –ανεπιστήμως– του ονόματος του Μεγάλου Αλεξάνδρου προκαλεί το ενδιαφέρον και των ξένων ΜΜΕ, δίνοντας στο θέμα και διεθνή διάσταση. Το ιστορικό αυτό πρόσωπο έχει περάσει στη σφαίρα του μύθου για πολλούς λαούς, συμπεριλαμβανομένων και των πρώην αποικιοκρατών, οι οποίοι στο πρόσωπό του έχουν δει τον πρώτο δημιουργό μιας διηπειρωτικής ευρωπαϊκής αυτοκρατορίας στα δικά τους μέτρα.

Από την άλλη μεριά των βόρειων συνόρων μας, οι κάτοικοι της χώρας την οποία ο Αμερικανός αρχαιολόγος, ομότιμος καθηγητής του Μπέρκλεϊ, Stephen Miller έχει προτείνει να ονομάζεται με το αρχαίο της όνομα Παιονία,¹ αλλά οι ίδιοι επιμένουν να την αποκαλούν Δημοκρατία της Μακεδονίας, παρακολουθούν κι αυτοί για τους δικούς τους λόγους. Επειδή εκείνοι στερούνται αρχαιολογικών ευρημάτων, εφαρμόζουν μια άλλη τακτική: χτίζουν κτήρια κλασικιστικής αρχιτεκτονικής και διακοσμούν τους δημόσιους χώρους της πρωτεύουσάς τους με κολοσσιακά αγάλματα που παραπέμπουν στον μέγα στρατηλάτη, υλοποιώντας ένα δαπανηρό πρόγραμμα που χαρακτηρίστηκε από το γερμανικό περιοδικό «Spiegel» ως «ιστορικό κιτς».²

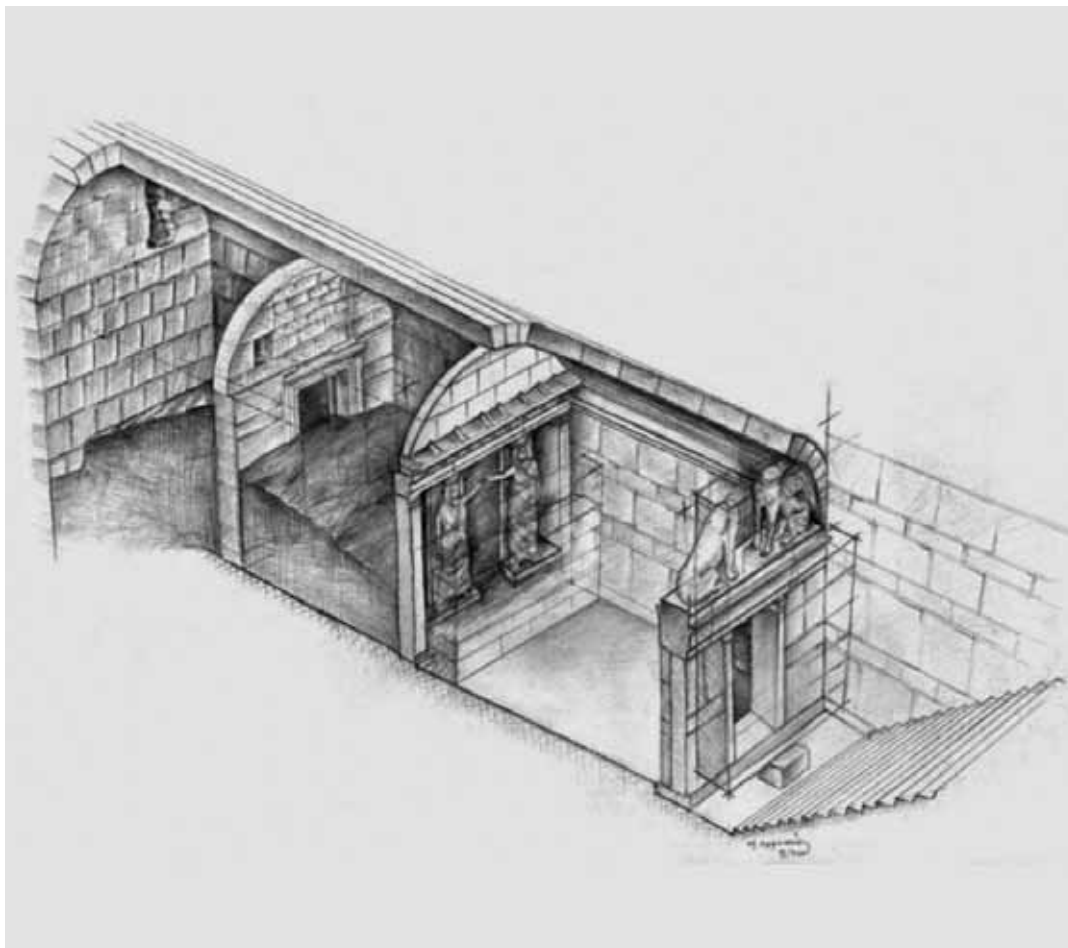
Η ελληνική πλευρά, δείχνοντας περισσότερη ανασφάλεια του δέοντος, απαντά στη γείτονα με λαμπερά ανασκαφικά ευρήματα. Μετά τη Βεργίνα, την Πέλλα και το Δίον, η Αμφίπολη καλείται να υπενθυμίσει διεθνώς την ελληνικότητα της Μακεδονίας με μια επικοινωνιακή καμπάνια που είναι ολοφάνερα πολιτική.³

Η σύνδεση της πολιτικής με την αρχαιολογία δεν είναι καινούριο φαινόμενο. Από την εποχή του Όθωνα, η αναζήτηση από την ηγεσία μιας εθνικής ταυτότητας για το νεοπαγές κράτος, η οποία θα είχε τη δύναμη να εμπνεύσει τον ταλαιπωρημένο λαό και να υπερβεί τα τοπικιστικά καπετανάτα, οδήγησε στην καταφυγή στο αρχαίο κλέος, που τόσο θαύμαζε η ελληνική και η ευρωπαϊκή λογισύνη. Το αν η επιλογή εκείνη –μιας ιδεατής αερογέφυρας που ένωνε 23 αιώνες χωρίς ενδιάμεσους σταθμούς– υπήρξε σωστή ή λαθεμένη είναι στις μέρες μας υπό συζήτηση. Θα πρέπει όμως να αναγνωρίσουμε ότι οι Βαυαροί κυβερνήτες υπήρξαν συνεπείς στην απόφασή τους αυτή, εφαρμόζοντας μια πολυεπίπεδη πολιτική

για την υλοποίησή της. Μετέφεραν την πρωτεύουσα από το ευπρεπές Ναύπλιο στη ρημαγμένη Αθήνα για συμβολικούς λόγους, θέσπισαν κατά προτεραιότητα αρχαιολογική νομοθεσία ήδη από το 1834⁴ και την ίδια χρονιά χρηματοδότησαν με τα ελάχιστα χρήματα του πάμφτωχου μετεπαναστατικού κράτους εργασίες αναστήλωσης στην Ακρόπολη. Έκτοτε η κλασική αρχαιότητα παγιώθηκε από την κυρίαρχη ιδεολογία

Αξονομετρική αναπαράσταση του τάφου από τον αρχ. Μ. Λεφαντζή

ως εθνική αφήγηση, ιεροποιήθηκε αλλά και με την πάροδο των χρόνων αποστεώθηκε, όπως συμβαίνει συχνά, σύμφωνα με τον ιστορικό Eric Hobsbawm, με τις «παραδόσεις» που εμψυτεύονται άνωθεν σε μια κοινωνία.⁵ Ως αποτέλεσμα, συμβάλλει μεν στην εθνική υπερηφάνεια, αλλά όχι και στην εθνική καλλιέργεια. Εκτός συνόρων, όμως, εξακολουθεί να έχει πάντα την ίδια επιτυχία, αφού αποτελεί μέρος και του δυτικού φαντασιακού. Ως εκ τούτου, η επικοινωνιακή προβολή μιας ανασκαφής που αναζωπυρώνει το συλλογικό ενδιαφέρον και εξυπηρετεί πολιτικά τη χώρα δεν μπορεί παρά να θεωρείται κατ' αρχήν θετική. Ο κίνδυνος όμως έγκειται στα βιαστικά συμπεράσματα και στις υπερβολές «... προς τέρψη μιας κοινής γνώμης εθισμένης στον εύκολο εντυπωσιασμό και την υπερκατανάλωση τηλεοπτικών, έντυπων και διαδικτυακών υποπροϊόντων», όπως παρατηρεί ο Σύλλογος Ελλήνων Αρχαιολόγων.⁶

Η επικοινωνιακή φρενίτιδα δημιουργεί την ψευδαίσθηση ότι, σε μια εποχή με πάμπολλες εθνικές ήττες, ένας τάφος θα ανυψώσει το ηθικό της υπό επιτήρηση χώρας, θα λύσει όλα τα λεγόμενα «εθνικά» μας θέματα και θα τη μετατρέψει σε τουριστικό Ελντοράδο. Ένας κούκος όμως δεν φέρνει την άνοιξη.

Κάποιες χώρες έχουν πετρέλαιο, άλλες διαμάντια, η Ελλάδα έχει ιστορία. Στην αρχαία της ειδικά ιστορία χρωστά τη διεθνή αναγνωρισιμότητά της, δυσανάλογη προς το μέγεθός της. Πώς όμως αξιοποιεί η χώρα σήμερα, στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, το πολύτιμο αυτό κεφάλαιο, πολιτισμικά, διπλωματικά, αναπτυξιακά; Παρά τα μεγάλα λόγια, τα αποτελέσματα είναι μάλλον πενιχρά. Ο αρχαιολογικός μας πλούτος χρησιμοποιείται για πρόσκαιρο εντυπωσιασμό και οι υπόλοιπες περιόδους της ιστορίας μας απλώς υποβαθμίζονται. Απουσιάζει ένα μακρόπνοο σχέδιο, δυναμικό και εξωστρεφές, που θα αναδείκνυε το σπουδαίο αυτό

συγκριτικό πλεονέκτημα σε πραγματική «ήπια δύναμη» (soft power) της χώρας.

Ας δούμε ένα παράδειγμα που έχει σχέση με τις προσδοκίες που δημιούργησε η επικοινωνιακή διαχείριση του τάφου της Αμφίπολης: Ενώ αναζητούνται εναγωνίως στην αρχαία στρωματογραφία νέα επιχειρήματα εθνικού αυτοχθονισμού, στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο η αρχαία Μακεδονία δεν εκπροσωπείται καθόλου. Το ίδιο ισχύει για τη Θράκη, την Ήπειρο, τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, την Κρήτη, τα Επτάνησα, τα Δωδεκάνησα.⁷ Η μουσειολογική αφήγηση έχει παραμείνει στην περίοδο προ των Βαλκανικών Πολέμων, όταν η Ελλάδα έφτανε μέχρι τη Λάρισα, μολονότι στο έδαφος των «Νέων Χωρών» χιλιάδες αρχαιότητες έρχονται συνεχώς στο φως, που όλες ανεξαιρέτως αποτελούν δημόσια κρατική περιουσία, όχι ιδιοκτησία του κάθε ανασκαφέα ή του κάθε επιμέρους μουσείου. Τα ευρήματα είναι τόσα, ώστε το επιχείρημα ότι θα αποδυναμωθούν τα τοπικά μουσεία αποτελεί μάλλον άλλοθι για αδράνεια. Η ολοκλήρωση όμως της εθνικής μας αφήγησης στο μουσείο που προσδιορίζεται ως «εθνικό» απαιτεί πολλή και κοπιώδη δουλειά, ενώ τα επικοινωνιακά πυροτεχνήματα για τάφους

διάσημων προσώπων φέρνουν άμεσα οφέλη.

Κάποια στιγμή τα μιντιακά φώτα θα σβήσουν στην Αμφίπολη και το ενδιαφέρον του κοινού θα στραφεί αλλού. Μετά, τι;

Σημειώσεις

1. Stephen Miller, «Letter to *Archaeology Magazine*», 22.1.2009 (αδημοσίευτο). <http://macedonia-evidence.org/letter-1-archaeology.html>
2. Till Mayer, «Macedonian Makeover: Europe's Flailing Capital of Kitsch», 12.11.2013. <http://www.spiegel.de/international/europe/macedonian-capital-skorje-gets-kitsch-makeover-via-skorje2014-project-a-933154.html>
3. Δημήτρης Πλάντζος, «Των Ελλήνων τα ιερά», *Unfollow*, Σεπτέμβριος 2014, σελ. 116-121.
4. Νόμος «Περί των επιστημονικών και τεχνολογικών συλλογών, περί ανακαλύψεως και διατήρησης αρχαιοτήτων και της χρήσεως αυτών», Εφημερίς της Κυβερνήσεως, τ. 22, 22.6.1834.
5. Eric Hobsbawm, «Inventing Traditions», στο *The Invention of Tradition*, Eric Hobsbawm και Terence Ranger (επιμ.), Cambridge University Press, Cambridge 1983, σελ. 1-14.
6. Σύλλογος Ελλήνων Αρχαιολόγων, «Επιστολή προς την πολιτική ηγεσία του ΥΠΠΟΑ για την επικοινωνιακή διαχείριση της ανασκαφής στην Αμφίπολη», 10.9.2014. <http://www.sea.org.gr/information/pages/viewinformation.aspx?InformationID=217>
7. Έρση Φιλιππούλου, «Τα πολιτιστικά μας στελθ και οι χαμένες ευκαιρίες», *Η Καθημερινή*, 11.1.2014, ένθετο Πολιτισμός-Αθλητισμός, σελ. 5.

«Μεταρρύθμιση» ή δύο ταχύτητες στον χωρικό σχεδιασμό;

γράφουν ο **Κώστας Βουρεκάς** και ο **Δημήτρης Πούλιος**

Η ψήφιση του νόμου 4269/2014 (ΦΕΚ Α' 142) με τον τίτλο «Χωροταξική και πολεοδομική μεταρρύθμιση – Βιώσιμη ανάπτυξη» αποτελεί γεγονός μείζονος σημασίας, καθώς αλλάζει συνολικά το πλαίσιο του χωρικού σχεδιασμού στην Ελλάδα. Ο εν λόγω νόμος, τον οποίο ψήφισε το θερινό τμήμα της Βουλής ακολουθώντας μια υποτυπώδη και προσχηματική διαδικασία διαβούλευσης, ανατρέπει το πλαίσιο του πολεοδομικού σχεδιασμού όπως αυτό ορίζεται από τον Ν. 2508/97, ο οποίος τροποποίησε και συμπλήρωσε τον Ν. 1337/83 (νόμος Τρίτη), το πλαίσιο του χωροταξικού σχεδιασμού όπως αυτό ορίζεται από τον Ν. 2742/99, αλλά και το ΠΔ Δ' 166/87 για τις χρήσεις γης. Στο πλαίσιο του περιορισμένου χώρου που έχουμε εδώ, δεν θα αναφερθούμε στο σύνολο των αλλαγών αυτών, αλλά θα επικεντρωθούμε σε αυτό που θεωρούμε κεντρική ιδέα της μεταρρύθμισης.

Κατά τη γνώμη μας, είναι ότι ένα από τα αποτελέσματα της μεταρρύθμισης θα είναι η αντικατάσταση του σημερινού ενιαίου και καθολικού συστήματος χωρικού σχεδιασμού με μια νέα κατάσταση, στην οποία θα συνυπάρχουν δύο παράλληλα και διαφορετικά συστήματα σχεδιασμού, ένα για τις επενδύσεις «υπερτοπικής κλίμακας ή στρατηγικής σημασίας» και ένα

άλλο για τους υπόλοιπους οικισμούς και δραστηριότητες. Πρόκειται για ένα δίπολο σαφώς ιεραρχημένο, καθώς το πρώτο σύστημα παρέχει προνομιακούς όρους εκμετάλλευσης της έγγειας ιδιοκτησίας και αξιοποίησης των ακινήτων, και επιπλέον έχει τη δυνατότητα να τροποποιεί το δεύτερο. Στο πλαίσιο του νέου νόμου τα δύο αυτά παράλληλα συστήματα σχηματοποιούνται σε δύο διακριτούς τύπους χωρικών σχεδίων, οι οποίοι αντικαθιστούν τα Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια: στα Ειδικά Χωρικά Σχέδια (ΕΧΣ) και στα Τοπικά Χωρικά Σχέδια (ΤΧΣ), τα οποία θεσμοθετούνται με τα άρθρα 8 και 7 του Ν. 4269/2014 αντίστοιχα.

Η παραπάνω διαφανόμενη εξέλιξη όμως δεν αποτελεί δημιουργία αποκλειστικά του νέου νόμου, αντίθετα έχει χρονικό βάθος και γενικότερα μπορούμε να διακρίνουμε τρεις φάσεις διαμόρφωσης αυτού του δεύτερου παράλληλου συστήματος σχεδιασμού. Σε πρώτη φάση και πριν από τη σημερινή οικονομική κρίση, διάφοροι νομοθετήματα, όπως το άρθρ. 29 του Ν. 2545/97 για τις Περιοχές Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (ΠΟΤΑ) και ο Ν. 2730/99 για τα Ολυμπιακά Έργα, εισήγαγαν τη δυνατότητα συγκεκριμένα έργα και επενδύσεις να εγκαθίστανται υπερπηδώντας τα εμπόδια του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου (τα Γενικά Πολεοδομικά

Σχέδια, τον Γενικό Οικοδομικό Κανονισμό, το Ρυθμιστικό Σχέδιο της Αθήνας κ.λπ.). Πρόκειται όμως ακόμα για ad hoc ρυθμίσεις που αφορούν συγκεκριμένα έργα και με την ειδική επίκληση π.χ. του εθνικού στόχου των Ολυμπιακών Αγώνων, και τα οποία μπορούμε να πούμε ότι δεν συγκροτούν ακόμα διακριτό υποσύνολο στο σχεδιασμό, αλλά μια εξαίρεση στο θεσμικό πλαίσιο.

Σε δεύτερη φάση και με την επίκληση αυτή τη φορά της πάση θυσία προσέλκυσης επενδύσεων, η ειδική νομοθεσία που κωδικοποιείται συνήθως με τον όρο «fast track» οδηγεί στη συστηματική δημιουργία νησίδων εντός των οποίων ισχύουν διαφορετικοί και προνομιακοί όροι δόμησης και εγκατάστασης, ένα ειδικό καθεστώς που επικάθεται στον υφιστάμενο σχεδιασμό και τον καταργεί. Πρόκειται για τα Ειδικά Σχέδια Χωρικής Ανάπτυξης Δημόσιων Ακινήτων (ΕΣΧΑΔΑ), τα οποία αφορούν την αξιοποίηση της περιουσίας του δημοσίου που περνάει στο ΤΑΙΠΕΔ (άρθ. 12, Ν. 3986/11), και τα Ειδικά Σχέδια Χωρικής Ανάπτυξης Στρατηγικών Επενδύσεων (ΕΣΧΑΣΕ), τα οποία αφορούν ιδιωτικές επενδύσεις που χαρακτηρίζονται «στρατηγικές» (άρθ. 24, Ν. 3894/10).

Σήμερα ο νόμος της πολεοδομικής και χωροταξικής μεταρρύθμισης συγκροτεί όλες αυτές τις διάσπαρτες νησίδες υπό fast track καθεστώς και όλες τις ad hoc ρυθμίσεις διευκόλυνσης της εγκατάστασης επενδύσεων σε ένα δεύτερο, παράλληλο σύστημα σχεδιασμού υπό τον γενικό τίτλο Ειδικά Χωρικά Σχέδια (ΕΧΣ). Έτσι, στα ΕΧΣ συμπεριλαμβάνονται εκτός από τις ΠΟΤΑ, τα ΕΣΧΑΔΑ και τα ΕΣΧΑΣΕ και οι Περιοχές Οργανωμένης Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων (ΠΟΑΠΔ) του άρθ. 24, Ν. 1650/86, τα Επιχειρηματικά Πάρκα (Ν. 3982/11), τα Εμπορευματικά Κέντρα (Ν. 3333/05),

ακόμα και τα τοπικά ρυμοτομικά του άρθ. 26 του νόμου Τρίτη (άρθ. 8, παρ. 11). Τα ΕΧΣ μπορούν να τροποποιούν τόσο τα υφιστάμενα Τοπικά Χωρικά Σχέδια (ΤΧΣ) όσο και «τυχόν ισχύουσες για την περιοχή του σχεδίου γενικές και ειδικές πολεοδομικές ρυθμίσεις, ιδίως όσον αφορά τις επιτρεπόμενες χρήσεις γης και όρους και περιορισμούς δόμησης» (άρθ. 8, παρ. 4). Αντίθετα, τα ΤΧΣ δεσμεύονται από τις ρυθμίσεις των ΕΧΣ και δεν μπορούν να τις τροποποιήσουν παρά μόνο με τη συναίνεση του φορέα της επένδυσης που έχει ενταχθεί στο Ειδικό Σχέδιο (άρθ. 8, παρ. 7).

Να σημειωθεί ότι εντός των ΕΧΣ και ανάλογα με το είδος του θεσμικού υποδοχέα (ΕΣΧΑΔΑ, ΠΟΤΑ κ.λπ.) ισχύουν οι αντίστοιχοι ειδικοί προνομιακοί όροι, που μπορεί να αφορούν όρους και περιορισμούς δόμησης, δυνατότητα εξαίρεσης από την εισφορά σε γη και σε χρήμα, δικαίωμα χρήσης της παραλίας, του αιγιαλού ή και του πυθμένα της θάλασσας, διαδικασίες αναγκαστικής απαλλοτρίωσης ιδιοκτησιών σε όφελος του φορέα της επένδυσης, ακόμα και ειδικές ζώνες προστασίας και ελέγχου της δόμησης και των χρήσεων γης γύρω τους, κ.ά.

Τις παραπάνω εξελίξεις στο θεσμικό πλαίσιο τις επικαθορίζει η μετάβαση από μια κατάσταση όπου στον κλάδο της γης και της οικοδομής κυριαρχεί η μικροϊδιοκτησία, πρωταγωνιστεί το μικρό κεφάλαιο και επικρατεί το σύστημα της αυθαίρετης δόμησης και της αντιπαροχής, σε μια κατάσταση όπου, μέσω της καταστροφής της μικρής ιδιοκτησίας και της γενικότερης υφαρπαγής γης και ακινήτων, η ιδιοκτησία τείνει να συγκεντρώνεται στα χέρια ολίγων και δημιουργούνται οι προϋποθέσεις δραστηριοποίησης μεγάλων κεφαλαίων στον κλάδο. Αν δεν ανατραπεί η συγκεκριμένη πολιτική, οι χωρικές συνέπειες θα καταστούν εμφανείς τα επόμενα χρόνια.

Η αρχιτεκτονική, το πολιτικό και ο Lebbeus Woods

γράφει ο **Νίκος Αναστασόπουλος**

Μια αναφορά-μικρός φόρος τιμής σε έναν εμβληματικό αρχιτέκτονα εγγράφεται σε ένα πλαίσιο προβληματισμών που αφορά τη σχέση της αρχιτεκτονικής με την ιδεολογία, την ηθική, την πολιτική, και το ρόλο εντέλει της ίδιας της αρχιτεκτονικής.

Αυτοί οι προβληματισμοί συμπίπτουν με διάφορες συγκυρίες της επικαιρότητας. Η Zaha Hadid κατηγορείται για αδιαφορία σε σχέση με το Heydar Aliyev Center που σχεδίασε για το απολυταρχικό καθεστώς του Αζερμπαϊτζάν, το οποίο εκδίωξε βάνουσα κατοίκους από την έκταση

Lebbeus Woods, Habana Projects, 1994-95

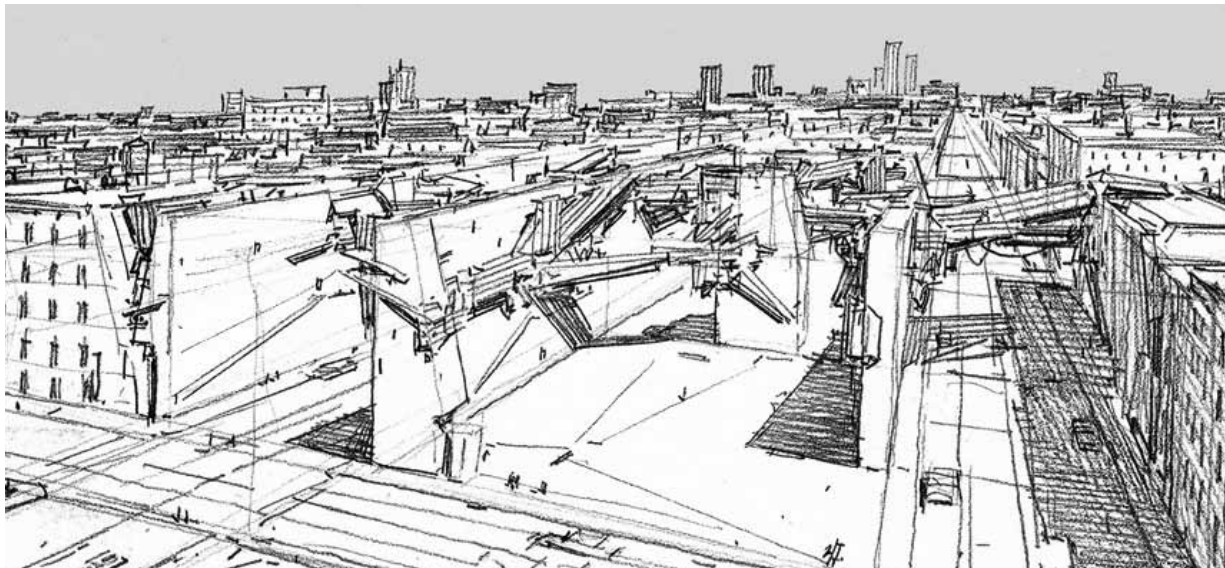

όπου κατασκευάστηκε.¹ Η Βραζιλία οργάνωσε ένα Κύπελλο ποδοσφαίρου σε πανάκριβες εγκαταστάσεις διά της βίας, ενώ οι κάτοικοι ζητούν μερίμνα για την καθημερινότητα, την παιδεία και την υγεία· η Αθήνα των Ολυμπιακών Αγώνων και των σταδίων του 2004 σήμερα βρίσκεται σε ελεύθερη πτώση και όχι μόνο για οικονομικούς λόγους. Η αρχιτεκτονική των stars αμφισβητείται πλέον καθολικά. Επανέρχεται λοιπόν έντονα το ερώτημα του ρόλου του επαγγέλματος αλλά και του επιστημονικού πεδίου της αρχιτεκτονικής σε σχέση με τις κοινωνικές ανάγκες, το κεφάλαιο και την εξουσία.

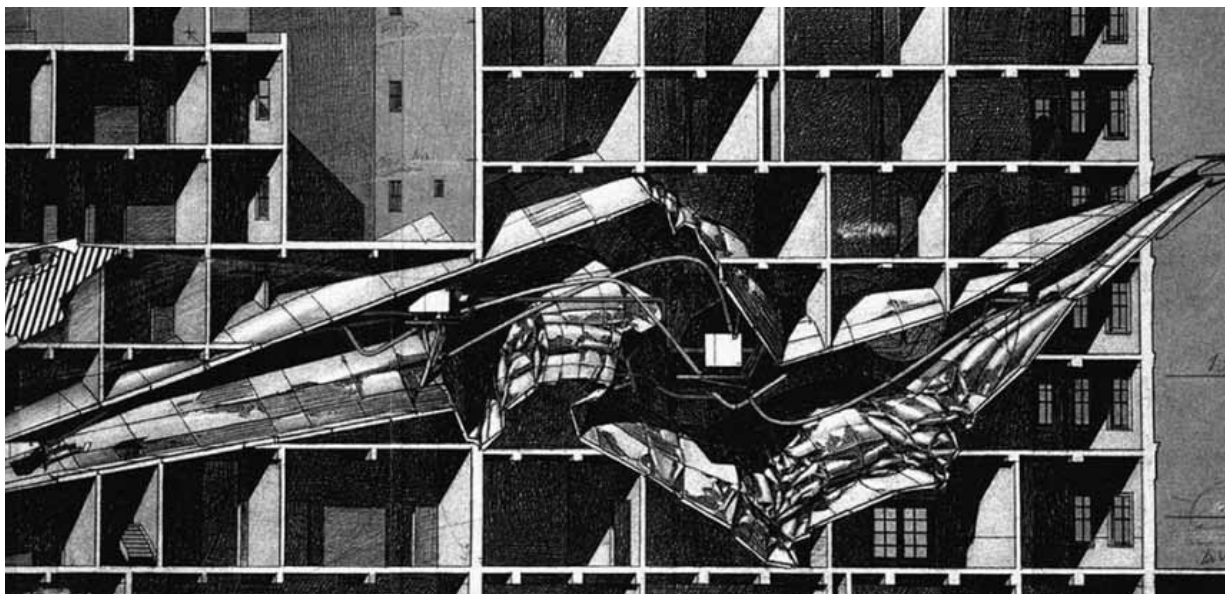
Τη δεκαετία του '80 ο Lebbeus Woods διατύπωσε την άποψη ότι η αρχιτεκτονική πρέπει να αντιμετωπίζεται ως πολιτική πράξη.² Η αντίληψη της αρχιτεκτονικής ως πολιτικής πράξης είναι συγγενής με την έννοια του *πολιτικού*, την άποψη δηλαδή της πολιτικής σημασίας που έχουν διάφορες πράξεις, αποφάσεις και καθοριστικές επιλογές σε όλα τα επίπεδα της ζωής, από την καθημερινότητα μέχρι το μέλλον μιας πόλης, μιας χώρας ή και του πλανήτη στο σύνολό του.

Ο Woods δεν σχεδίασε ποτέ κτήρια που υλοποιήθηκαν. Δεν σχεδίαζε καν με στόχο να διατυπώσει αρχιτεκτονικές προτάσεις. Το θεωρητικό του έργο, τα κείμενα και τα χειμαρρώδη του σχέδια, περισσότερο συγγενή με τεχνικές που μας θυμίζουν τα κόμικς και την επιστημονική φαντασία, είναι επίκαιρα όσο ποτέ, ιδιαίτερα στην Αθήνα του σήμερα. Η «αναρχιτεκτονική» του δράση αναπτύσσεται στα όρια του παραδοσιακού ρόλου της αρχιτεκτονικής, έχει επηρεάσει ωστόσο καταλυτικά πολλούς αρχιτέκτονες που υπήρξαν φοιτητές του στη σχολή Cooper Union, αλλά και παγκόσμια.³ Η «αναρχιτεκτονική» λογική, αυθαίρετη μετάφραση του όρου «anarchitecture», αφορά στρατηγικές παρέμβασης στο υπάρχον σώμα της πόλης και του κτηρίου, και εναλλακτικούς ρόλους για τον αρχιτέκτονα. Οι ρόλοι που υπαινίσσεται ο Woods δεν είναι του αποστασιοποιημένου και ουδέτερου επαγγελματία, αλλά ενός ενεργού υποκειμένου, συμμετόχου σε δράση, ενδεχομένως και υποκινητή της.

Ο Woods μελετούσε τις πόλεις σε κρίση και οι χώροι που απεικονίζει

Οι πόλεις που καταρρέουν υπήρξαν αντικείμενο έρευνας για τον Woods σε όλο του το έργο

Lebbeus Woods, Berlin Free Zone, Aedes Gallerie, Βερολίνο, 1991

Προσφυγικές πολυκατοικίες Λεωφόρου Αλεξάνδρας, Κίμων Λάσκαρης και Δημήτρης Κυριακού, 1933-35. Αθήνα, πόλη σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης ή σε μόνιμη κρίση

ως μεταφυσικός αρχιτέκτων στα όρια της αρχιτεκτονικής είναι χώροι, κτήρια και αστικά τοπία που μοιάζουν να έχουν εγκαταλειφτεί κάτω από αδιευκρίνιστες συνθήκες απεικονίζονται ως ερείπια, εμφανίζονται έρημα ή κατοικούνται κρυφά διότι σε εποχές κρίσης προέχει η επιβίωση, η αναδίπλωση, η άμυνα και η προστασία από κινδύνους που ελλοχεύουν. Βιώνοντας την αγωνία μιας «κατάστασης εξαιρέσεως» και ενός μέλλοντος που έρχεται ως καθολική συνθήκη, ο Woods εστιάζεται σε μια αυτοσχέδια αρχιτεκτονική, η οποία συνδυάζει μορφολογικά χαρακτηριστικά που συναντώνται στις ανεπίσημες κατασκευές των παραγκούπολεων της Λατινικής Αμερικής με περίεργες και άγνωστες εφευρέσεις που ανακαλύπτουν οι άνθρωποι όταν είναι αναγκασμένοι να επιβιώνουν κάτω από ακραίες συνθήκες.

Στα προφητικά κείμενά του οι έννοιες της «ελεύθερης ζώνης» και του «ελεύθερου χώρου» (free-zone και freespace), καθώς και της ατομικής αυτονομίας αναφέρονται σε μια μελλοντική στιγμή κατά την οποία, ενώ οι πολυεθνικές εταιρείες των αγορών θα κατακτούν έδαφος, το μοναδικό ισχυρό αντίπαλο δέος θα είναι η συγκρότηση και άνθιση ενός δικτύου τέτοιων μικρών «αυτόνομων ζωνών». Οι ανεπίσημοι χώροι που τον απασχολούν ίσως και να αποτελούν κιβωτό ζωής και διάσωσης ενός πολιτισμού. Στα σχέδιά του απεικονίζει βίαιες εισβολές τμήματος κτηρίου ή πόλης και υπαινίσσεται λειτουργίες που υποστηρίζονται μέσα από άλλους μηχανισμούς, οι οποίοι δεν σχετίζονται πια με την κανονική κανναβική

δομή ενός κτηρίου και δεν εξυπηρετούν τις ανάγκες για τις οποίες είχαν κατασκευαστεί.

Στην τομή ενός πολυώροφου κτηρίου αποκαλύπτεται μια νέα παρουσία, η οποία προσαρμόζεται στο περιβάλλον που την υιοθετεί, θυμίζοντάς μας πως στη φύση δεν υφίσταται κενό και πως το κενό πάντα καταλαμβάνεται από κάποιον άλλο οργανισμό. Οργανώνοντας έτσι ένα νέο οικοσύστημα, ο όγκος εμφανίζεται να είναι ενσωματωμένος στην αρχική δομή του κτηρίου το οποίο λειτουργεί ως «ξενιστής» ή ακριβέστερα να έχει καρφωθεί σκίζοντας τα σπλάχνα του.

Πώς μπορεί η ματιά του Lebbeus Woods να συμβάλει σε μια διαφορετική ανάγνωση της Αθήνας; Ίσως οι συνειρμοί που γεννά το έργο του Lebbeus Woods να λειτουργήσουν αύριο ως επιτυχής αφετηρία μιας νέας, ενδεχομενικής λειτουργίας της αρχιτεκτονικής.⁵

Σημειώσεις

1. Η Hadid τιμήθηκε για το κτήριο αυτό με το βραβείο «Design of the Year» από το Μουσείο Ντιζάιν του Λονδίνου, ωστόσο υπήρξε θύελλα διαμαρτυριών για την εθελουφλία της επιτροπής. Oliver Wainwright, «Wave of protest over Zaha Hadid's Baku prizewinner», *The Guardian*, 30.6.2014, ενότητα *Art and design*. <http://www.theguardian.com/artanddesign/2014/jun/30/zaha-hadid-architecture>
2. *Lebbeus Woods: Anarchitecture: Architecture is a Political Act*, Academy Editions Ltd, 1992.
3. Στις 25 και 26 Απριλίου 2014 οργανώθηκε σειρά εκδηλώσεων ως φόρος τιμής στη σύνθετη σκέψη και στο προφητικό έργο του, στη σχολή αρχιτεκτονικής Cooper Union στη Νέα Υόρκη, με συμμετοχή όλων των «μεγάλων» ονομάτων από το χώρο της αρχιτεκτονικής (Cook, Holl, Hadid, Prix, Mayne, κ.λπ.)
4. Η ταινία *Aliens* (1986) ενδέχεται να αποτέλεσε έμπνευση για αυτή την ιδέα.
5. *Lebbeus Woods*. Ο Woods απεβίωσε στις 31.10.2013 και άφησε πίσω του ένα εκτενές έργο που εστιάζεται σε προτάσεις για περιοχές του κόσμου σε περίοδο κρίσης, όπως το Βερολίνο με το τείχος της ψυχροπολεμικής περιόδου, το Σεράγεβο την περίοδο του πολέμου της Σερβίας, κ.ά.

Βιβλιογραφία

- Agamben, Giorgio, *Homo Sacer: Sovereign Power and Bare Life*, μτφ. Daniel Heller-Roazen, α' έκδ., Stanford University Press, 1998.
- Agamben, Giorgio, «In Praise of Profanations», στο *Profanations*, The MIT Press, 2007.
- Anastasopoulos, Nicholas, «The Rise of Communitarianism and Other Alternative Movements from the Athenian Crises», στο *Yesterday's Tomorrows on Utopia and Dystopia*, επιμ. Elizabeth Russell και Pere Gallardo, Cambridge Scholars Publishing, 2014.
- Αναστασόπουλος, Νίκος, «Η συμμετοχή της πόλης σε εκφάνσεις της κρίσης: Η περίπτωση της Αθήνας», στο *Μεταβολές + ανασηματοδοτήσεις του χώρου στην Ελλάδα της κρίσης*, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Αρχιτεκτόνων, 2013.
- Bauman, Zygmunt, «The Changing Nature of Work and Agency in Times of Interregnum», *Social Europe Journal*, 1.9.2014. <http://www.social-europe.eu/2014/01/interregnum/>

Harvey, David, *Rebel Cities: From the Right to the City to the Urban Revolution*, Verso, 2012.

Lebbeus Woods: Anarchitecture: Architecture Is a Political Act, Academy Editions Ltd, 1992.

Μαλούτας, Θωμάς, Γιώργος Κανδύλης, Μιχάλης Πέτρου και Νίκος Σουλιώτης (επιμ.), *Το κέντρο της Αθήνας ως πολιτικό διακύβευμα*, ΕΚΚΕ / Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, 2013.

Vidler, Anthony, *The Architectural Uncanny: Essays in the Modern Unhomely*, The MIT Press, 1992.

Vidler, Anthony, *The Scenes of the Street and Other Essays*, α' έκδ., Monacelli Press, 2011.

Vidler, Anthony, *The Writing of the Walls: Architectural Theory in the Late Enlightenment*, Princeton Architectural Press, 1987.

Wainwright, Oliver, «Wave of Protest over Zaha Hadid's Baku Prizewinner», *The Guardian*, 30.6.2014. <http://www.theguardian.com/artanddesign/2014/jun/30/zaha-hadid-architecture>

Woods, Lebbeus, και Research Institute for Experimental Architecture, *Earthquake!: A Post-Biblical View*, RIEA Europa Concept Series, Springer, 2001.

Woods, Lebbeus, *Radical Reconstruction*, α' έκδ., Princeton Architectural Press, 1997.

Woods, Lebbeus, *The Storm and the Fall*, α' έκδ., Princeton Architectural Press, 2004.

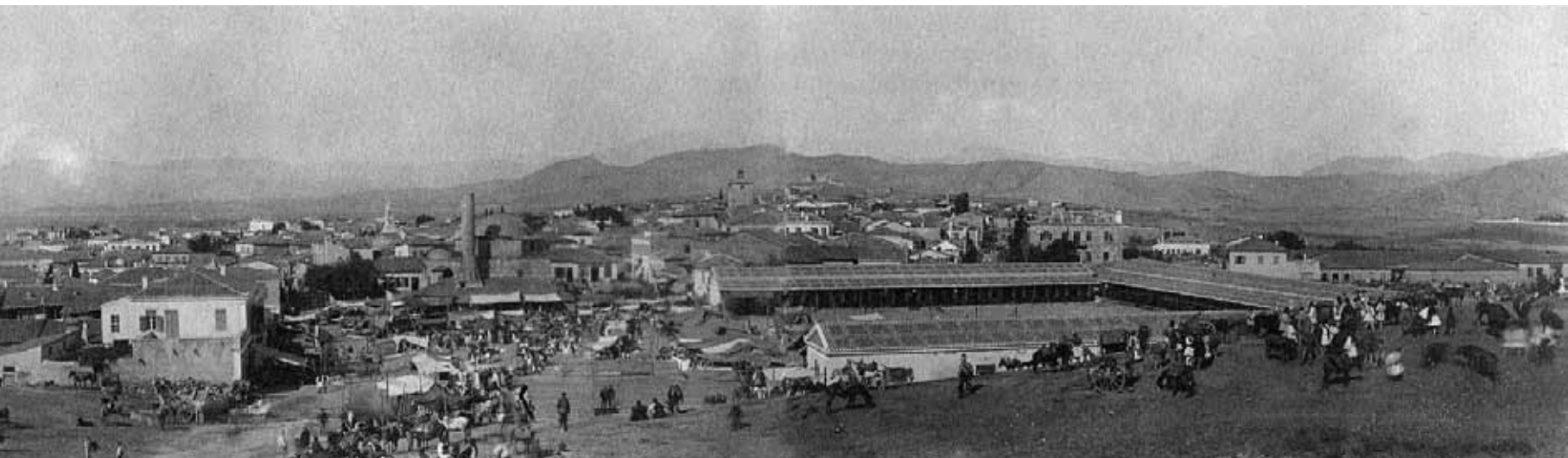
Lebbeus Woods, After the War, 2010

Για τη Δημοτική Αγορά της Χαλκίδας και το χώρο των κοινών

γράφει ο **Σταύρος Σταυρίδης**

Χαλκίδα, άποψη της πόλης με τη νεόκτιστη Δημοτική Αγορά (φωτ. A.L. Mansell, 1887), πηγή: evia--halkida.blogspot.gr

Σήμερα, στην κυρίαρχη ρητορική που ταυτίζει τον δημόσιο τομέα με τη διαφθορά και το βόλεμα, και τον ιδιωτικό τομέα με τη σκληρή αναμέτρηση για την ατομική επιτυχία, ίσως πρέπει να αντιτάξουμε τη δημιουργία ενός αλλιώςτικού δημόσιου χώρου. Ενός χώρου που οι πολίτες θα τον διεκδικούν και από το κράτος και από τους άρπαγες ιδιώτες, ενός χώρου που θα του δώσουν νόημα οι ίδιοι παίρνοντας τη ζωή τους στα χέρια τους.

Σήμερα, που για τους περισσότερους η καταστροφή των όποιων εγγυήσεων της καθημερινής ζωής όλο και διευρύνεται, είναι κρίσιμη ανάγκη η διεκδίκηση χώρων και χρόνων αλληλοστήριξης και δημιουργίας. Χώρων κοινής αναφοράς, στους οποίους οι κάτοικοι ν' αναγνωρίζουν τη δυνατότητα και τη δύναμη της κοινής τους αντίστασης. Θέλουμε τη Δημοτική Αγορά της Χαλκίδας όπως θέλουμε το Ελληνικό, τις ακτές, τα πάρκα και τις πλατείες μας, τον κοινό πλούτο μιας χώρας που εκποιείται. Και θέλουμε τη Δημοτική Αγορά της Χαλκίδας γιατί στέκει εκεί σε πείσμα της λεπλασίας και της προοπτικής της «αξιοποίησης», γεμάτη από τα σημάδια και τις μνήμες μιας ζωής κοινής, μιας ζωής ταυτισμένης με την ίδια την πόλη.

Ζούμε σε μια εποχή που οι πόλεις διαγκωνίζονται για να προσελκύσουν επενδύσεις και να κερδίσουν έτσι την «ανάπτυξη» τους. Ζούμε σε μια εποχή που πόλεις οργανώνονται σαν επιχειρήσεις και οι τοπικές διοικήσεις

προσπαθούν να μετατρέψουν τον δημόσιο χώρο σε αναγνωρίσιμο και εμπορεύσιμο προϊόν, στο όνομα βέβαια μιας καλύτερης «αξιοποίησης» όσων πόρων, τόπων και συμβολικού κεφαλαίου η ίδια η πόλη διαθέτει. Σε τούτη την κούρσα, που μοιάζει ιδιαίτερα απελπισμένη σε μια τόσο βαθιά κρίση, η ταυτότητα της πόλης εμβληματοποιείται και εκποιείται κι αυτή σε έργα που θέλουν να εμφανιστούν ως επιτυχείς λογότυποι της πόλης-επιχείρησης. Απέναντι στην πόλη με τις επάλληλες στρώσεις ιστορίας, η πόλη ομοίωμα εκείνης της διαφημιστικής εικόνας που επιχειρεί να την εμπορευτεί.

Θέλουμε τη Δημοτική Αγορά της Χαλκίδας γιατί ρούφηξε στους τοίχους της την ιστορία μιας πόλης που, όπως σε κάθε πόλη, δεν μπορεί να συνοψιστεί σ' ένα σλόγκαν. Είναι γεμάτη αντιθέσεις αυτή η ιστορία, γεμάτη αλλαγές πορείας, γεμάτη ίχνη από διαφορετικούς τρόπους ζωής, διαφορετικές ελπίδες και όνειρα. Τούτη την πολυεπίπεδη ιστορία αποτυπώνει η αγορά στο σώμα της. Η ίδια η αρχιτεκτονική της είναι αποτέλεσμα τουλάχιστον δύο διακριτών εποχών. Όπως και η πρώτη απόφαση του ΚΣΝΜ αναφέρει, στο συγκρότημα «διατηρούνται ευκρινώς οι μορφολογικές και τυπολογικές ιδιαιτερότητες των δύο φάσεων», τις οποίες ορίζει αρχιτεκτονικά ως χαρακτηριστικές της μετάβασης «από την εποχή του όψιμου ιστορισμού προς τη ρασιοναλιστική ανανέωση του 20ού αιώνα» (πράξη 11/22.03.2006·

νέα ανάλογη απόφαση του ΚΣΝΜ για τη διατήρηση της Αγοράς ως μνημείου στις 13.3.2014).

Πρέπει να υπερασπιστούμε τούτη τη συνύπαρξη διαφορετικών αρχιτεκτονικών, να υπερασπιστούμε τις αρχιτεκτονικές και πολεοδομικές επιλογές που επέτρεψαν στην αγορά να ζει στις εποχές που ακολούθησαν την ανέγερσή της και να στεγάζει μια δραστηριότητα πολύβουη και πολυρυθμική. Έχουμε συνηθίσει κάποιοι να αγωνίζονται για τη διατήρηση ενός συγκροτήματος ή ενός κτηρίου συνδέοντας την αξία του με το ύφος μιας συγκεκριμένης ιστορικής αρχιτεκτονικής. Και σίγουρα κάποιες φορές αυτό είναι σημαντικό για την υπεράσπιση της ιστορίας της πόλης. Όμως εδώ πρόκειται για την προστασία ενός «μνημείου» που η ταυτότητά του βρίσκεται ακριβώς στη συνάντηση ταυτοτήτων και εποχών. Σε αντίθεση με όσους επικαλούνται τη νόθευση της αρχικής μορφής ως επιχείρημα για την απαξίωση του συγκροτήματος και ταυτίζουν το πέρασμα της ιστορίας με την παρακμή, μπορούμε να διεκδικήσουμε ένα μνημείο-υβρίδιο Ένα μνημείο που μπορεί να ξαναζήσει –παρότι σκόπιμα εγκαταλειμμένο και εγκληματικά σχεδόν βανδαλισμένο– ακριβώς εκπέμποντας το μήνυμα της συνάντησης των εποχών που σημάδεψαν τη σύγχρονη Χαλκίδα. Και επιτέλους, ένας τόπος που δεν θα εκπέμπει την εικόνα μιας πόλης ως «αξιοθέατο προς κατανάλωση», αλλά την εικόνα μιας πόλης που ζει και αναζητά μέσα στις αντιφάσεις της το μέλλον της.

Θέλουμε τη Δημοτική Αγορά γιατί είναι δημοτική. Γιατί είναι δείγμα μιας εποχής που ο δήμος αποτελούσε ακόμη έκφραση του κοινού πλούτου και της κοινής μέριμνας για την κοινή ζωή, όχι βεβαίως χωρίς να επηρεάζονται οι πολιτικές του από τις κυριάρχες κάθε φορά κοινωνικές αντιθέσεις. Ήταν ο δήμος που παρείχε την Αγορά ως πεδίο μιας εντοπισμένης δημοσιότητας, τόπο συνάντησης και κοινωνικής ζωής, όπως ήταν για αιώνες οι αγορές πριν να κλειστούν στο ασηπτικό περιβάλλον των πολυκαταστημάτων και των εμπορικών κέντρων. Αυτή την αγορά υπερασπιζόμαστε, αυτή τη δημοσιότητα αντιτάσσουμε στον δημόσιο χώρο που οι κυριάρχες οικονομικές και πολιτικές δυνάμεις περιφράσσουν και εκποιούν, «αξιοποιώντας» τον προς όφελός τους τελικά.

Στην προοπτική της υπεράσπισης της αρχιτεκτονικής και κοινωνικής σημασίας ενός τέτοιου χώρου-ταυτότητα για την πόλη, χρειάζεται η διεκδίκηση να συναντηθεί με την πρωτοβουλία, η διαμαρτυρία με τη δημιουργικότητα. Οι κάτοικοι που αγωνίστηκαν και αγωνίζονται για την αγορά είναι αποφασισμένοι και οραματιστές μαζί. Με όπλο τη στέρεα επιχειρηματολογία για την αποκατάσταση των ιδιαίτερων στοιχείων της αγοράς αλλά και με το όνειρο να ζωντανέψει ένας χώρος γεμάτος

Η Δημοτική Αγορά Χαλκίδας όπως είναι σήμερα
πηγή: www.skyscrapercity.com

από μνήμες κοινές, οι κάτοικοι αυτοί διεκδικούν να έχουν λόγο για τον δημόσιο χώρο. Ζητούν στην πράξη να βρούμε ξανά το νόημα του δημόσιου χώρου ως χώρου κοινού, χώρου των κοινών. Και γι' αυτό απαιτούν από τις δημοτικές αρχές να σταθούν στο πλάι ενός τέτοιου αγώνα, μακριά από τις εγκατεστημένες στοιχίσεις εξουσίας που αρθρώνουν σήμερα τα τοπικά συμφέροντα. Μακριά από το όραμα μιας «ανάπτυξης» για την πόλη που καταστρέφει τη μνήμη της. Μακριά από την αναγωγή του παρελθόντος σε «αξιοποιήσιμους» εμπορικούς λογότυπους. Θέλουν, θέλουμε τη Δημοτική Αγορά της Χαλκίδας ως μνημείο μιας πόλης που μπορεί να αναζητά στο ζωντανό παρελθόν τη συλλογική αυτογνωσία. Και από μια τέτοια αυτογνωσία είναι που πλάθονται τα όνειρα για ένα αλλιώςτικό μέλλον.

Ο εσωτερικός χώρος της Δημοτικής Αγοράς

πηγή: Γ.Μ. Σαρηγιάννης, Έκθεση για τη Δημοτική Αγορά Χαλκίδας, ΕΜΠ 2005

Χρονικό του 25ου Παγκόσμιου Συνεδρίου Αρχιτεκτονικής της UIA

Σύνταξη-επιμέλεια: **Φανή Βαβύλη, Νίκος Φιντικάκης,
Κυριάκος Πιπίνης**

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το κεντρικό θέμα το συνόψισε η φράση Architecture Otherwhere. Στο συνέδριο του Ντέρμπαν οι αρχιτέκτονες είχαν την ευκαιρία να μελετήσουν τη νέα γεωγραφία ενός κόσμου που χτίζεται, με άλλα μέσα έκφρασης, άλλα μοντέλα απεικόνισης, άλλες ανησυχίες. Αίτημα, να ακουστούν όλες οι φωνές, να συναντηθούν όλες οι γνώμες στο ίδιο τραπέζι, εξερευνώντας άλλες περιοχές – other regions, άλλα περιεχόμενα – other contexts, άλλες κοινωνικές δομές – other social structures, μέσω άλλων πρακτικών – other practices.

Με αυτές τις φράσεις και το συμπέρασμα-ζητούμενο «gaining a better understanding of others in order to better understand one's self» ολοκληρώθηκε το 25ο Παγκόσμιο Συνέδριο και η 26η Γενική Συνέλευση της UIA, της Διεθνούς Ένωσης Αρχιτεκτόνων.

Το συνέδριο έλαβε χώρα στο Ντέρμπαν της Νότιας Αφρικής από τις 3 έως τις 7 Αυγούστου του 2014 και συγκεκριμένα στους χώρους του μεγάλου συνεδριακού κέντρου ICC Durban. Παρότι πραγματοποιήθηκε εν μέσω παγκόσμιας κρίσης, κατόρθωσε να εγγράψει περίπου 7.000 συμμετέχοντες, αρχιτέκτονες, πολεοδόμους, σπουδαστές και άλλους. Η Ελλάδα, μέσω του Ελληνικού Τμήματος της UIA, των μελών του και των διεθνών προγραμμάτων της UIA όπου διευθύνουν ή συμμετέχουν ενεργά Έλληνες αρχιτέκτονες, με τη στήριξη του ΤΕΕ, αλλά και κατά τη διάρκεια της βαθιάς οικονομικής και κοινωνικής κρίσης, ήταν από τις χώρες που εργάστηκαν σκληρά για τον παραπάνω σκοπό και βρέθηκαν πολύ κοντά σε κοινούς αγώνες τόσο με μέλη της ΑΥΑ (Ένωση Αφρικανών Αρχιτεκτόνων) όσο και με τους αντιπροέδρους όλων των Περιοχών της UIA.

Οι συμμετέχοντες, συνάδελφοι και μη, παρόντες στις συνεδρίες, στις ομιλίες και στις διαλέξεις, στις εκθέσεις και στα φόρουμ, στις εκδηλώσεις και στα στρογγυλά τραπέζια, ακόμα και στα αμέτρητα πηγαδάκια, είτε στους χώρους του συνεδριακού κέντρου είτε στα διάφορα σημεία της πόλης όπου γίνονταν παράλληλες εκδηλώσεις, άφησαν το αποτύπωμά τους στις συναντήσεις και στην ώσμωση ανθρώπων που μοιράζονται κοινά ενδιαφέροντα, παρόμοια προβλήματα, συγγενή οράματα, καθώς εξασκούν ένα από τα πιο σημαντικά και ενδιαφέροντα επαγγέλματα στον κόσμο.

Ο ΝΕΟΣ ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ UIA

Ο αρχιτέκτων-πολεοδόμος Esa Mohamed από τη Μαλαισία, αντιπρόεδρος της Περιοχής IV κατά την τριετία 2011-2014, εξελέγη νέος πρόεδρος της Διεθνούς Ένωσης Αρχιτεκτόνων από τη Γενική Συνέλευση για την τριετία 2014-2017.

Ο Mohamed ίδρυσε και διευθύνει το γραφείο αρχιτεκτονικών και πολεοδομικών μελετών Akitek Jururancang Sdn Bhd (AJM) με έδρα την πρωτεύουσα της Μαλαισίας Κουάλα Λουμπόρ. Το γραφείο έχει στο ενεργητικό του πολύ σημαντικά εγχειρήματα, τόσο στη Μαλαισία –όπως την πόλη της Σούμπανγκ Τζάγια, το γενικό πολεοδομικό σχέδιο της Κουάλα Λουμπόρ και το σχέδιο της διοικητικής πρωτεύουσας Πουτρατζάγια– όσο και στο εξωτερικό, με έργα μεγάλης κλίμακας σε Κίνα, Πακιστάν, Ινδία, Αυστραλία και Σαουδική Αραβία.

Ο Esa Mohamed έχει τιμηθεί πολλές φορές για το έργο του. Το 2001 έλαβε το βραβείο αρχιτεκτονικής Αγά Χαν για το Datai Resort στο Λανγκάουι.

Από το 2008 ως το 2011 ήταν μέλος του Συμβουλίου της UIA για την Περιοχή IV, ενώ από το 2011 ως το 2014 ήταν ο αντιπρόεδρος της UIA για την ίδια Περιοχή. Είναι μέλος της Επιτροπής της UIA για την Επαγγελματική Πρακτική (UIA Professional Practice Commission).

Το 25ο Παγκόσμιο Συνέδριο της Uia στο ICC Durban

Architecture HERWHERE Urban 2014 www.uia2014durban.org

Τα μέλη της Επιτροπής Νέων Αρχιτεκτόνων και Φοιτητών της UIA
(από αριστερά προς δεξιά: Εύα Μαγνήσαλη, Sikhumbuzo Mtembu, Joseph Lai, Joshua Morrin, Marine de la Guérande και Μερόπη Καραντάκη)

Διετέλεσε, ακόμη, πρόεδρος του Ινστιτούτου Αρχιτεκτόνων της Μαλαισίας (PAM) από το 1993 ως το 1995 και της ARCASIA (Architects Regional Council Asia) από το 1995 ως το 1996.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ

Οι υποψήφιοι για το νέο 20μελές Συμβούλιο της UIA Νίκος Φιντικάκης και η καθηγήτρια Φανή Βαβύλη, ως αναπληρώτρια, επανεκλέχτηκαν για την τριετία 2014-2107.

Οι κεντρικοί στόχοι, όπως τους έθεσαν οι δυο Έλληνες αρχιτέκτονες εκπρόσωποι στη Γενική Συνέλευση των 150 κρατών, αφορούν τα εξής:

- Αντιμετώπιση της ανεργίας. Δημιουργήθηκε ήδη σχετική στήλη ενημέρωσης στο website της UIA.
- Αποκλειστική άσκηση του επαγγέλματος ύστερα από υποχρεωτικές

Η ελληνική έκθεση των βραβευμένων διπλωματικών και σπουδαστικών εργασιών

σπουδές 5 ετών σε αναγνωρισμένα από τους διεθνείς κανονισμούς πανεπιστήμια.

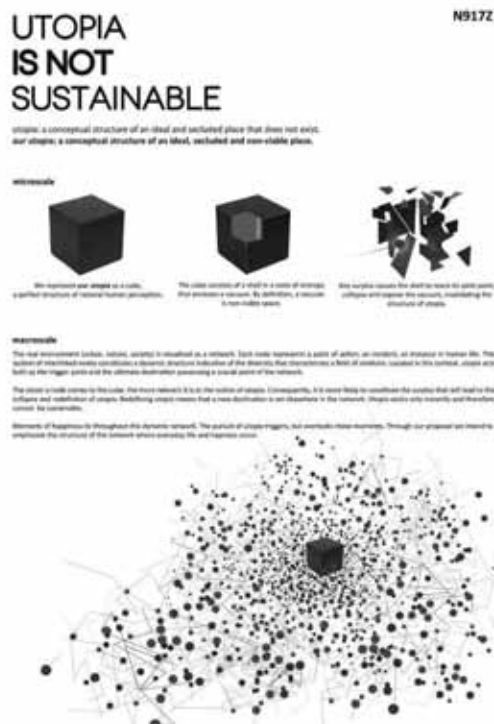
- Καθιέρωση άνω και κάτω ορίων για τον υπολογισμό των αμοιβών.
- Θεσμοθέτηση διαδικασιών για την άσκηση του επαγγέλματος σε άλλες χώρες.
- Προστασία των δημοσίων χώρων και μνημείων από αυθαίρετες επεμβάσεις και υποχρεωτική προκήρυξη αρχιτεκτονικών διαγωνισμών για τις σχετικές μελέτες, όπως για το Πάρκο Γκεζί στην Κωνσταντινούπολη, την Πανεπιστημίου και το Ελληνικό στην Ελλάδα, τον Πύργο Σουκόφ στη Ρωσία κ.ά.
- Καθορισμός ορίων για την αναλογία εκπαιδευτικού προσωπικού και φοιτητών-τριών στις σχολές αρχιτεκτονικής και την αποτροπή αυθαίρετων απολύσεων, γεγονός που παρατηρείται ιδιαίτερα στα ιδιωτικά πανεπιστήμια. Το ζήτημα αναδείχθηκε και από την καινούρια Επιτροπή Νέων Αρχιτεκτόνων και Φοιτητών της UIA (Young Architects and Students Committee), που ήδη ενεργοποιήθηκε και συνεδρίασε για πρώτη φορά στην ιστορία της στο Ντέρμπαν, ενώ μέλη της συμμετείχαν και στο Συμβούλιο της UIA. Οι θέσεις των νέων αρχιτεκτόνων και των φοιτητών-τριών αρχιτεκτονικής θα αναρτηθούν σύντομα στο website της UIA. Εκπρόσωποί μας στη συγκεκριμένη επιτροπή εκλέχτηκαν οι συνάδελφοι Ηρώ Καραντάκη και Εύα Μαγνήσαλη, καθώς και ο φοιτητής της αρχιτεκτονικής Ιάκωβος Μπίρδας.
- Αποκατάσταση της σχέσης Αρχιτεκτονικής και Κοινωνίας με σημείο αναφοράς τον Άνθρωπο.

Οι δραστηριότητες του Ελληνικού Τμήματος στο Παγκόσμιο Συνέδριο της UIA:

- Έκθεση των βραβείων του Διεθνούς Αρχιτεκτονικού Διαγωνισμού για το Ευρωπαϊκό Βιοκλιματικό Σχολείο του ΟΣΚ στην Κρήτη, που έγινε με την υποστήριξη του Διεθνούς Προγράμματος Εργασίας «ARES» (Αρχιτεκτονική και ΑΠΕ) της UIA.
- Έκθεση των βραβευμένων διπλωματικών και σπουδαστικών εργασιών των ελληνικών αρχιτεκτονικών σχολών (επιτροπή: ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ, Ελληνικό Τμήμα UIA, εκπρόσωποι αρχιτεκτονικών σχολών).
- Έκθεση υλοποιημένου αρχιτεκτονικού έργου του Τμήματος Αττικής του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ.

- Έκθεση των βραβείων του Διεθνούς Αρχιτεκτονικού Διαγωνισμού «Utopia and/or Happiness: In your own otherwhere», την οποία συνδιοργάνωσαν το Ελληνικό, το Τουρκικό και το Ιταλικό Τμήμα της UIA. Στον διαγωνισμό αυτόν το ένα από τα 3 ισότιμα πρώτα βραβεία το απέσπασε, με μεγάλη πλειοψηφία, η πρόταση των Ελλήνων αρχιτεκτόνων Αριστείδη Ρωμανού και Παύλου Αραβαντινού. Τιμητικός έπαινος απονεμήθηκε στην ομάδα του Γιώργου Αρβανιτάκη, της Δέσποινας Θωμαΐδου και της Όλγας Τσαγκαλίδου, καθώς και στην κυπριακή ομάδα της Άννας-Μαρίας Βισσίλα, της Τζούλιας Τζώρτζη και του Γιώργου Κωνσταντινίδη (διεθνής κριτική επιτροπή: Deniz Incedayi – Τουρκία (πρόεδρος), Antonio Roverso – Ιταλία, Φανή Βαβύλη – Ελλάδα, Νίκος Φιντικάκης – Ελλάδα, Lorenz Braker – Ελβετία).
- Έκθεση με τις προτάσεις των φοιτητών-τριών του Τμήματος Αρχιτεκτόνων του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας οι οποίες προέκυψαν από το Workshop που συνδιοργάνωσαν το Ελληνικό Τμήμα της UIA, με συντονισμό από την αντιπρόεδρο Μίση Βαλασσά και τα μέλη Κάρολο Γαλανό, Νέστορα Κανέλλο, και το Τμήμα Αρχιτεκτόνων του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, στο πλαίσιο του Διεθνούς Προγράμματος «CIMES» (Ενδιάμεσες Πόλεις) της UIA (Βαρκελώνη), για τα δίπολα Λάρισα-Βόλος και Βαρκελώνη-Λέριδα.
- Έλαβαν χώρα οι επίσημες εκδηλώσεις (sessions-conferences) των Διεθνών Προγραμμάτων:
  - «ARES», που το διευθύνει ο Νίκος Φιντικάκης
  - «CIMES», που το διευθύνει ο Ισπανός Josep Maria Llor i Torné και όπου συμμετέχει η αντιπρόεδρος του Ελληνικού Τμήματος Μίση Βαλασσά
  - «Educational and Cultural Spaces», που το διευθύνει ο Γιάννης Μιχαήλ και
  - «Architecture and Tourism», που το διευθύνει η Γιάννα Μήτσου.
- Έγινε δεκτή, ύστερα από πρόταση του πρώην προέδρου της UIA Βασίλη Σγούτα, η δημιουργία της νέας επιτροπής Barefoot Architecture and Human Rights.
- Εγκρίθηκε ομόφωνα από την ολομέλεια ψήφισμα ενάντια σε κάθε πόλεμο και υπέρ της άμεσης ανάγκης προστασίας της Αρχιτεκτονικής και Πολιτιστικής –παγκόσμιας και τοπικής– Κληρονομιάς.

Το έργο των Αριστείδη Ρωμανού, Παύλου Αραβαντινού (αριστερά) πήρε το ισότιμο βραβείο και το έργο των Γιώργου Αρβανιτάκη, Δέσποινας Θωμαΐδου, Όλγας Τσαγκαλίδου (δεξιά) πήρε την ειδική μνεία στον Διεθνή Αρχιτεκτονικό Διαγωνισμό της UIA «Utopia and/or Happiness: In Your Own Otherwhere»

- Παρουσιάστηκε βίντεο της Σχολής Αρχιτεκτόνων του ΑΠΘ, το οποίο προβαλλόταν κατά τη διάρκεια του Συνεδρίου μαζί με αντίστοιχα άλλων αρχιτεκτονικών σχολών στο περίπτερο της Architectural Education Commission και του UNESCO-UIA Validation Council for Architectural Education.
- Στην έκθεση των βραβείων Golden Cubes, τα οποία απένειμε ύστερα από σχετικό διεθνή διαγωνισμό δύο φάσεων το Πρόγραμμα Εργασίας «Architecture and Children» της UIA, παρουσιάστηκαν και οι ελληνικές συμμετοχές: στην κατηγορία «School Awards», το πρόγραμμα «Αρχιτεκτονική στα σχολεία», που συνδιοργανώθηκε από το

Η ελληνική υποψηφιότητα «Αρχιτεκτονική στα σχολεία» για την κατηγορία «Institution Awards» των UIA Golden Cubes Awards 2014

Ελληνοαμερικανικών Εκπαιδευτικών Ίδρυμα – Δημοτικό Κολλεγίου Αθηνών και τον ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ με τη συμμετοχή εκπαιδευτικών του σχολείου και των αρχιτεκτόνων μηχανικών Δαμιανού Αμπακούμκιν (συντονιστής), Ιρίνα Αμπακούμκιν, Μαρίας Ζήρου, Χριστίνας Λουκοπούλου, Ελένης Παύλου

και Νίκου Φασσέα· στην κατηγορία «Institution Awards», το εκπαιδευτικό πρόγραμμα του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου «Construction Zone». Πρόεδρος της κριτικής επιτροπής των Golden Cubes Awards 2014 ήταν ο συνάδελφος Βασίλης Σγούτας.

- Στα Academic Sessions παρουσιάστηκαν οι επιστημονικές εργασίες «The Story of Birth» των Φανής Βαβύλη – Αργυρής Χαλκιά και «Innovative Materials in Children's Hospital Design» των Φανής Βαβύλη – Άρτεμης Κύρκου.
- Βραβεία και διακρίσεις απέσπασαν στο διαγωνισμό της UIA «Friendly Spaces Accessible to All» οι ομάδες Κώστα Ντάφλου – Αργυρώς Παναγούλη και Αριστοτέλη Νανιόπουλου, Σάντρας Καλλιάντρα, Ελένης Παπανικολάου (εύφημος μνεία), καθώς και η ομάδα των Πρόδρομου Νικηφορίδη και Μπερνάρ Κουόμο (μετάλλιο). Η διεθνής κριτική επιτροπή απαρτιζόταν από τους Βασίλη Σγούτα (πρόεδρο), Krzysztof Chwalibog – Πολωνία, Eduardo Elkouss – Ισπανία, Fionnulla Rogerson – Ιρλανδία.
- Δόθηκαν από τους Geoff Abbott, Prosperidad

Η «Νέα Παραλία Θεσσαλονίκης» των Πρόδρομου Νικηφορίδη, Μπερνάρ Κουόμο πήρε το μετάλλιο στο διαγωνισμό της UIA «Friendly Spaces Accessible to All»

Luís και Φανή Βαβύλη τα βραβεία του φοιτητικού διαγωνισμού της UIA «Healthcare Otherwhere» (διεθνής κριτική επιτροπή αποτελούμενη από τους: Mike Nightingale, Jury Convenor, Ηνωμένο Βασίλειο – Περιοχή I (Δυτική Ευρώπη), Susan Francis, Ηνωμένο Βασίλειο – Περιοχή I (Δυτική Ευρώπη), Φανή Βαβύλη-Τσινίκα, Ελλάδα – Περιοχή II (Ανατολική Ευρώπη και Μέση Ανατολή), George Mann, ΗΠΑ – Περιοχή III (Αμερική), Prosperidad Luís, Φιλιππίνες – Περιοχή IV (Ασία και Ωκεανία), Tunde Oluwa, Νιγηρία/ Νότια Αφρική – Περιοχή V (Αφρική), Leslie Musikavanhu, Ζιμπάμπουε/ Νότια Αφρική – Περιοχή V (Αφρική), Geoff Abbott, Νότια Αφρική – Περιοχή V (Αφρική).

Η ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΗ ΣΓΟΥΤΑ ΣΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ ΝΤΕΡΜΠΑΝ

Ο πρώην πρόεδρος της UIA Βασίλης Σγούτας, μέλος της Επίτιμης Επιτροπής του Συνεδρίου, πραγματοποίησε την εισαγωγική ομιλία στα εγκαίνια της έκθεσης αρχιτεκτονικής του Rodney Harber στο Δημαρχείο του Ντέρμπαν. Απύθυνε χαιρετισμούς στην ημερίδα του Διεθνούς Προγράμματος Εργασίας «ARES», στην απονομή των βραβείων του διαγωνισμού «Υτορία» και στην ημερίδα του Διεθνούς Προγράμματος Εργασίας «Architecture and Children». Ήταν ο συντονιστής στο στρογγυλό τραπέζι του Διεθνούς Προγράμματος Εργασίας «Architecture for All» και, μαζί με τη Νοτιοαφρικανή Trish Emmett, στην εκδήλωση «Barefoot Architecture/ Architecture and Human Rights». Στη σχετική έκθεση είχαν παρουσιαστεί ορισμένα από τα βραβευθέντα έργα του Vassilis Sgoutas Prize των ετών 2008, 2011 και 2014. Στην ημερίδα της Περιοχής IV με θέμα «Architecture for a Sustainable Future» συμμετείχε με σχετική παρέμβαση.

ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΒΡΑΒΕΙΑ ΤΗΣ UIA

Χρυσό Μετάλλιο της UIA

Ο διάσημος Κινέζος αρχιτέκτων και καθηγητής Io Ming Pei έλαβε το Χρυσό Μετάλλιο της UIA κατά τη διάρκεια του Παγκοσμίου Συνεδρίου της UIA στο Ντέρμπαν – συμβολική αναγνώριση ενός ανθρώπου του οποίου η ζωή και το έργο διέυρυναν την ιστορία της σύγχρονης αρχιτεκτονικής και στις πέντε ηπείρους για περισσότερο από 60 χρόνια. Όπως επισημάνθηκε κατά την παρουσίαση του βραβείου: «... UIA thus honours his unique style, his timeless rigor, and his spiritual connection to history, time and space».

Βραβείο Jean Tschumi

Το βραβείο απονεμήθηκε στον καθηγητή του Πανεπιστημίου της Πενσυλβάνιας Joseph Rykwert, έναν από τους σημαντικότερους κριτικούς και ιστορικούς της αρχιτεκτονικής της γενιάς του, για τη συνολική του προσφορά στην εκπαίδευση και στην αρχιτεκτονική θεωρία και κριτική.

Το «Κοινωνικό Κέντρο Μελισίων» των Κώστα Ντάφλου, Αργυρώς Παναγούλη πήρε διάκριση στο διαγωνισμό της UIA «Friendly Spaces Accessible to All»

Βραβείο Sir Robert Matthew

Η μητροπολιτική διοίκηση της Σεούλ (Seoul Metropolitan Government) βραβεύτηκε για τη βελτίωση της κατοικίας και του δημόσιου χώρου στο πλαίσιο της αρμονικής και συλλογικής ανάπτυξης της πόλης.

Βραβείο Βασίλης Σγούτας

Το βραβείο αυτό έχει θεσπιστεί προς τιμήν του πρώην προέδρου της UIA Βασίλη Σγούτα, για να επιβραβεύσει και να αναδείξει αρχιτέκτονες και συλλογικές ομάδες με επικεφαλής αρχιτέκτονα που μέσω του έργου και των δραστηριοτήτων τους έχουν βελτιώσει τις συνθήκες διαβίωσης πληθυσμών που ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας. Το βραβείο απονεμήθηκε πρώτη φορά το 2008, στο συνέδριο του Τορίνου, και έκτοτε απονέμεται κάθε τρία χρόνια στα συνέδρια της UIA. Φέτος το απένειμε ο ίδιος ο Βασίλης Σγούτας στους Fondation Architectes de l'Urgence και στους Arquitectos sin Fronteras (Ισπανία), οι οποίοι τιμήθηκαν τόσο για μια αρχιτεκτονική που υπηρετεί τους φτωχότερους όσο και για τη σύλληψη εφευρετικών λύσεων για την περιστολή της ένδειας και της φτώχειας.

ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ 2017 ΣΤΗ ΣΕΟΥΛ

Το 2014 η πρωτεύουσα της Νότιας Κορέας Σεούλ θα φιλοξενήσει το 26ο Παγκόσμιο Συνέδριο Αρχιτεκτονικής της UIA, με κεντρικό θέμα «Soul of City», και την 27η Γενική Συνέλευση της Διεθνούς Ένωσης Αρχιτεκτόνων.

ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ 2020 ΣΤΟ ΡΙΟ ΝΤΕ ΤΖΑΝΕΪΡΟ

Το Ρίο ντε Τζανέιρο επικράτησε του Παρισιού και της Μελβούρνης στην ψηφοφορία για την ανάδειξη της πόλης που θα έχει την τιμή και την ευθύνη να διοργανώσει το 27ο Παγκόσμιο Συνέδριο Αρχιτεκτονικής της UIA και την 28η Γενική της Συνέλευση, το έτος 2020. Πρόεδρος της σχετικής διαδικασίας επιλογής ήταν ο Βασίλης Σγούτας.

ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

► Συνομιλίες / Λογοτεχνία-Αρχιτεκτονική-Πόλη

Οι διαλέξεις κινούνται στο ευρύτερο πεδίο σχέσεων ανάμεσα στο Χώρο, στην Αισθητική και στη Φιλοσοφία. Βασική υπόθεση είναι πως η πόλη αποτελεί σήμερα ένα σύνθετο και πλούσιο πεδίο εμπειρίας, όπου η φύση και η τεχνολογία διαπλέκονται με την κοινωνία και την κουλτούρα. Η τέχνη, και ειδικότερα η λογοτεχνία, αναπτύσσει πρώιμες –φανερές ή λανθάνουσες– ιδέες και αιχμές, εννοιολογικές και βιωματικές εμπειρίες, οι οποίες μπορεί να λειτουργήσουν ως «πραξικοπήματα» στην επιστημονική θεώρηση του χώρου. Στόχος είναι να ανασυρθούν τα διαφορετικά αντικείμενα από τη συνήθη τους ουσία και ιεραρχία, και να κατακτηθεί ένα αυτόνομο πεδίο εκπαίδευσης και γνώσης. Θεωρία και πρακτική θα λειτουργήσουν από κοινού σαν ένα ανοικτό εργοτάξιο ή ερευνητικό πρόγραμμα θεμάτων, ιδεών και τεχνικής. Παράλληλα με τις διαλέξεις θα λειτουργήσει το «Εργαστήριο λέξεων-σχεδίων-εικόνων» και θα πραγματοποιηθεί έρευνα πεδίου σε τόπο μικρής αστικής κλίμακας στο κέντρο της Αθήνας. Πληροφορίες: Φωτεινή Μαργαρίτη, αρχιτέκτων ΕΜΠ/Μsc, Δρ Φιλοσοφίας, margarch@otenet.gr (Κάθε Πέμπτη, από 13 Νοεμβρίου 2014, ώρα 7.30 - 10.00 μ.μ., Εταιρεία Διαπολιτισμικών Σπουδών, Λαμάκου 3 [κάθετος Φιλελλήνων], 2ος όροφος)

► Ματιές στην πόλη: αρχιτεκτονικές και αρχαιολογικές προσεγγίσεις

Το Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών (ΙΙΕ) του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών παρουσιάζει έναν κύκλο διεπιστημονικών συζητήσεων με θέμα τη μελέτη των αστικών κέντρων. Οι πόλεις αποτέλεσαν στην αρχαιότητα, όπως συνεχίζουν να αποτελούν και σήμερα, νευραλγικά κέντρα οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ανάπτυξης. Η πολυπλοκότητα των αστικών δομών και των παραγόντων που επηρεάζουν την ανάπτυξη των αρχαίων αστικών κέντρων θέτει ερωτήματα που απασχολούν τα ερευνητικά πεδία της αρχαιολογίας και της αρχιτεκτονικής, και καθιστούν αναγκαία τη μεταξύ τους διεπιστημονική προσέγγιση. Διοργάνωση: Δρ Μάνθα Ζαρμακούπη, Marie Curie Intra-European Fellow στο ΙΙΕ, ΤΕΡΑ (Από 4 Νοεμβρίου έως 18 Δεκεμβρίου 2014, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Βασ. Κωνσταντίνου 48)

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΙ

► Αρχιτεκτονικός διαγωνισμός ιδεών «Μελέτη ανάπλασης της χερσαίας και παράκτιας ζώνης και αισθητική αναβάθμιση όψεων κτιρίων στο παραλιακό μέτωπο Νεάπολης»

Σκοπός του διαγωνισμού είναι η ανάδειξη ιδεών, από λειτουργική, αισθητική, τεχνική και οικονομική άποψη, με βάση τις απαιτήσεις της τέχνης, της επιστήμης και τις αρχές του βιοκλιματικού σχεδιασμού, για την ανάπλαση της χερσαίας και παράκτιας ζώνης (της περιοχής μεταξύ της γραμμής του αιγιαλού και των όψεων των παραλιακών κτηρίων), καθώς και προτάσεων για την αισθητική αναβάθμιση των κτηριακών όψεων. Πληροφορίες: www.monemvasia.gov.gr
Διοργάνωση: Δημοτικό Λιμενικό Ταμείο σε συνεργασία με τον Δήμο Μονεμβασιάς (Υποβολή προτάσεων έως 12 Δεκεμβρίου 2014)

► Αρχιτεκτονικός διαγωνισμός ιδεών για το σχεδιασμό Πράσινου Σημείου Αστικού Τύπου ΔΙΑΔΥΜΑ.3R (Reduce | Reuse | Recycle)

Αντικείμενο του διαγωνισμού είναι η αναζήτηση προτάσεων για τη δημιουργία ενός βιώσιμου, φιλόξενου και δημιουργικού χώρου που θα ενισχύσει τη συμμετοχή των πολιτών στα προγράμματα πρόληψης και ανακύκλωσης, και θα βοηθήσει στην ενίσχυση της πράσινης συμπεριφοράς και τρόπου ζωής. Πληροφορίες: www.diadyma.gr/greenpoint (Υποβολή προτάσεων έως 28 Νοεμβρίου 2014 και ώρα 2.00 μ.μ. στα γραφεία της Διαχείρισης Απορριμμάτων Δυτικής Μακεδονίας (ΔΙΑΔΥΜΑ ΑΕ), 6ο χλμ. Κοζάνης-Πτολεμαΐδας)

ΕΚΘΕΣΗ

► Ο Αναξιμανδρος στη Φουκουσίμα

Σε αυτή την έκθεση ο Ζήσης Κοτιώνης δημιουργεί μια εγκατάσταση που εκκινεί από τις προσωκρατικές κοσμολογίες, όπου βρίσκεται ήδη εξασθενημένη η τεχνική σκέψη του δυτικού πολιτισμού. Η ανάγνωση των Προσωκρατικών λειτουργεί για εκείνον ως οδηγός σε ένα είδος περιπλάνησης στα ερείπια του τεχνικού πολιτισμού, που είναι συσσωρευμένα στο γήινο έδαφος. (Έως 16 Νοεμβρίου 2014, Μουσείο Μπενάκη, Κτήριο οδού Πειραιώς)

ΒΙΒΛΙΟ

► Πολεοδομικός σχεδιασμός και αρχιτεκτονική της πόλης – Εισαγωγή σε βασικές έννοιες

Στο βιβλίο αυτό ο Βύρων Ιωάννου παρουσιάζει επιλεκτικά και συνοπτικά έννοιες, θεωρητικές θέσεις και πρακτικές που καταδεικνύουν την ευρύτητα των παραμέτρων και το περιεχόμενο του πολεοδομικού σχεδιασμού. Επισημαίνει τη σημασία και το ρόλο της αρχιτεκτονικής της πόλης: της δομής και της μορφής του κτισμένου περιβάλλοντος. Προβάλλει την υποκειμενική φύση της πολεοδομίας ως πολιτικής πρακτικής, μέσα από την παρουσίαση διαφορετικών θεωρητικών προσεγγίσεων για την κοινωνία και το χώρο της πόλης. Παράλληλα επιχειρεί μια εισαγωγή σε βασικά κεφάλαια μαθημάτων πολεοδομίας, που αφορούν τις χρήσεις, τη δόμηση και το αστικό περιβάλλον, κλείνοντας με αναφορές στις σύγχρονες κοινωνικές και περιβαλλοντικές προκλήσεις του σχεδιασμού των πόλεων. Εκδόσεις Επίκεντρο, Αθήνα, 2014, 160 σελ.

ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΑΜΕ

► Κρήτη 1913-2013: Αρχιτεκτονική και πολεοδομία μετά την Ένωση

Την Πέμπτη 5 Ιουνίου στο Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο Αθηνών έγινε παρουσίαση της έκδοσης «Κρήτη 1913-2013: Αρχιτεκτονική και πολεοδομία μετά την Ένωση», της οποίας την επιστημονική επιμέλεια είχε η Αμαλία Κωτσάκη, Δρ Αρχιτέκτων ΕΜΠ – Επίκουρη Καθηγήτρια στην Αρχιτεκτονική Σχολή του Πολυτεχνείου Κρήτης και μόλις πρόσφατα νέα Πρόεδρος της ΚΕΠΠΕΔΗΧ-Κέντρου Αρχιτεκτονικής της Μεσογείου. Αφορμή για την έκδοση έδωσαν τα 100 χρόνια από την Ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα, που γιορτάστηκαν το 2013. Όπως επισημαίνει η κ. Α. Κωτσάκη, η έκδοση ξεδιπλώνει ένα πολύτιμο υλικό, προϊόν εκτεταμένης έρευνας για την αποδελτίωση και διαχείρισή του, ταυτόχρονα δε αναδεικνύει έναν σύγχρονο πολιτισμό στον τομέα της αρχιτεκτονικής και της πόλης, για ολόκληρη την Κρήτη. Συν-έκδοση Πνευματικού Κέντρου Χανίων και ΣΑΔΑΣ-Πανελληνίας Ένωσης Αρχιτεκτόνων/Τμήμα Χανίων, Χανιά 2014. Την καλλιτεχνική επιμέλεια του τόμου την είχε η Λουκία Μάρθα, αρχιτέκτων-σκηνογράφος DESA/Παρίσι